

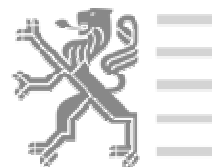
Eindrapport

Rondetafelconferentie over de kwaliteit van het Nederlandstalig onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

VLAAMSE
GEMEENS
CHAPSCO
MMISSIE

Vlaamse overheid

Brussel, juli 2007

Woord vooraf

Dit eindrapport werd gebundeld naar aanleiding van de afronding van de werkzaamheden van de vier werkgroepen van de Rondetafelconferentie over de kwaliteit van het Nederlandstalig onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Als algemene inleiding (Hoofdstuk 1) vindt u een algemene schets van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel en een bondige toelichting over het doel van de Rondetafelconferentie en de specifieke uitdagingen per werkgroep.

De volgende hoofdstukken bevatten een overzicht van de resultaten van de werkzaamheden van de vier werkgroepen. Naast een inleidende schets van het verloop van werkzaamheden, vindt u hier per werkgroep een overzicht van de thema's die het voorwerp uitmaakten van de discussie en de aanbevelingen die de werkgroep formuleert.

Meer informatie over deze Rondetafelconferentie, zoals de startnota's van de werkgroepen en meer achtergrondgegevens, vindt u terug op de website: www.ond.vlaanderen.be/brussel

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1. Algemene inleiding	11
Hoofdstuk 2. Leerlingen en ouders	15
1. Inleiding	15
2. Behandelde thema's	15
2.1 Voorschoolse initiatieven	15
2.2 Kleuterparticipatie	16
2.3 Verrijkte leerplicht	17
2.3.1 Inschrijvingsplicht?	17
2.3.2 Engagementsverklaring tussen scholen en ouders	18
2.4 Het gebruik van het Nederlands bij leerlingen bevorderen	19
2.4.1 In de klas	19
2.4.2 Op school	20
2.4.3 Buiten de school(m)uren	20
2.5 De strijd tegen spijbelen bundelen en opvoeren	21
2.5.1 Meten is weten	21
2.5.2 Ondersteunen van een positief schoolklimaat	21
2.5.3 Heldere afspraken met artsen over medische attesten	22
2.5.4 Samenwerking Onderwijs en Welzijn	22
2.5.5 Projecten op maat voor moeilijke jongeren en hun ouders	22
2.5.6 Streng als het moet	23
2.5.7 Deeltijds leerplichtigen	23
3. (Beleids)aanbevelingen	25
Hoofdstuk 3. Scholen en scholengemeenschappen: schoolorganisatie en personeel	29
1. Inleiding	29
2. Behandelde thema's	29
2.1 Capaciteit	29
2.2 Infrastructuur	29
2.3 Scholengemeenschappen	30
2.4 Omkadering en werkingsmiddelen	31
2.5 Personeel	32
2.6 Sociale voordelen	33
2.7 Netwerking met andere beleidsdomeinen	33

3. (Beleids)aanbevelingen 35

Hoofdstuk 4. Scholen en scholengemeenschappen: curriculaire themata 37

1. Inleiding 37

2. Behandelde thema's 37

2.1 Het talenbeleid versterken 37

2.1.1 Algemene suggesties voor een versterkt talenbeleid 37

2.1.2. Frans 39

2.2 Evaluatiebeleid 39

2.3 Outputbeleid 40

2.4 Onderwijsaanbod SO 41

2.5 De eerste graad SO en het Brussels curriculum 42

3. (Beleids)aanbevelingen 45

Hoofdstuk 5. Begeleiding en ondersteuning van scholen 51

1. Inleiding 51

2. Behandelde thema's 51

2.1 Begeleidings- en ondersteuningsinitiatieven 51

2.1.1 De school en het schoolbestuur/inrichtende macht 51

2.1.1.1 De school staat centraal 51

2.1.1.2 De school heeft recht op begeleiding en ondersteuning 51

2.1.1.3 De school is autonoom 52

2.1.1.4 Beleidsvoerend vermogen 52

2.1.1.5 De schoolbesturen/inrichtende machten 52

2.1.2 De pedagogische begeleiding 53

2.1.3 De Brusselse onderwijspartners 53

2.1.4 Een geïntegreerd concept van ondersteuning 53

2.1.5 Ondersteuningscentrum/expertisecentrum 54

2.1.6 De relatie met de administratie 54

2.2 Lerarenopleiding 54

2.2.1 Brussels regionaal overlegplatform 54

2.2.2 Brussels aanbod 54

2.2.3 Mentoren 55

2.2.4 Tutoring 55

2.3 School en omgeving 55

2.3.1 Scholen in een grootstedelijke en lokale context 55

2.3.2 Kennis Nederlands bij ouders 55

2.3.3 Initiatieven buiten de school(m)uren 56

2.3.4 Een brede school

56

3. (Beleids)aanbevelingen

57

Hoofdstuk 1. Algemene inleiding

Brussel is op het eerste gezicht een grootstad zoals vele andere, met alle kansen en alle uitdagingen eigen daaraan. En toch kent Brussel in België zijn gelijke niet.

Als dichtst bevolkte regio van België en ondanks het feit dat deze stad het belangrijkste economische centrum van het land is, kent Brussel een hoge werkloosheidsgraad. Onze hoofdstad kampt met een grootstedelijke arbeidsmarkt paradox: er zijn meer beschikbare arbeidsplaatsen dan het potentieel aan actieve bevolking, maar deze worden echter in hoge mate ingenomen door pendelaars.

Meer dan een kwart van de Brusselse bevolking beschikt niet over de Belgische nationaliteit en de helft ervan is van buitenlandse oorsprong. In Brussel leeft een groot aantal kinderen in gezinnen met een niet-westerse achtergrond, in een anderstalige omgeving en vaak omringd door laagopgeleide ouders. Bovendien telt onze hoofdstad meer nieuwkomers dan heel Vlaanderen samen.

De institutionele context in Brussel verschilt grondig van andere Belgische en Vlaamse steden. Er zijn twee onderwijstaalstelsels én een vrije keuze om voor één van beide te opteren. Nederlands en Frans hebben eenzelfde wettelijke status, maar de Nederlandstaligen zijn duidelijk in de minderheid omwille van hun beperkt aantal. Daaruit volgt vaak dat kinderen enkel in de klas Nederlands praten. Het Nederlands is voor hen een schooltaal.

Deze 'omgevingsfactoren' hebben ook een grote invloed op het onderwijsgebeuren in Brussel. Daar waar het Nederlandstalig onderwijs in Brussel, decennialang, een vitaal element was in een overlevingsstrategie van de Vlaamse gemeenschap in deze destijds soms ronduit Vlaams-onvriendelijke stad, wordt anno 2007 vastgesteld dat datzelfde fijnmazig, Nederlandstalig onderwijsnetwerk meer dan ooit wordt bevraagd door alle taal- en cultuurgemeenschappen van Brussel.

Het Brussels Nederlandstalig onderwijs zoals we dat vandaag kennen, heeft echter een hele evolutie achter de rug. Toen het 'Brussels Vlaams' door de meerderheid van de Brusselse inwoners werd gesproken, was er geen Nederlandstalig onderwijs. Nu het Nederlands slechts door een minderheid thuis wordt gesproken, groeit het Brussels Nederlandstalig onderwijs jaar na jaar.

De 'liberté du père de famille' werd in 1963 afgeschaft door de taalwetten. De moedertaal werd de schooltaal. In 1971 werd deze keuzevrijheid opnieuw ingevoerd – op vraag van het FDF (Front Démocratique des Francophones). De koppeling 'thuis taal = schooltaal' werd losgelaten. Iedereen dacht dat het Brussels Nederlandstalig onderwijs bij de herinvoering van de 'vrijheid van het gezinshoofd' (opnieuw) massaal leerlingen zou verliezen. Daarom werden verschillende maatregelen ingevoerd zoals de Brusselnormen, het peuterplan, enz.

Aanvankelijk leken de vermoedens bewaarheid te worden. De voorbije decennia echter, groeide het leerlingenaantal in het Nederlandstalig onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gestaag. In het basisonderwijs betekende dit in ongeveer 25 jaar bijna een verdubbeling van het aantal leerlingen. Tegelijkertijd wijzigde het leerlingenprofiel. Alle basisscholen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest hebben een zeer heterogene multiculturele leerlingenspopulatie. In 25 jaar is het aandeel leerlingen met een buitenlandse achtergrond gestegen van 10% tot 50%. Dit impliceert ook dat sterke verschuivingen werden vastgesteld in de gezinstaal. Op 25 jaar is het aantal kinderen afkomstig uit homogeen Nederlandstalige gezinnen verminderd van 80% naar minder dan 17%. Veertig procent van de leerlingen spreekt thuis noch Nederlands, noch Frans. Hierbij komt nog dat een heleboel leerlingen binnen het Nederlandstalig Brussels basis- en secundair onderwijs voldoen aan één en vaak aan een combinatie van GOK-indicatoren.

De voorbije 25 jaar is het aandeel van de instroom van Vlaamse leerlingen van buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in de basisscholen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

gehalveerd. Het absolute aantal van de leerlingen basisonderwijs van buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bleef grosso modo gelijk, maar door de verhoogde Brusselse instroom daalde hun aandeel. Momenteel komt minder dan 20% van de leerlingen basisonderwijs van buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

Tegelijkertijd is er een vorm van etnische segregatie vanaf de basisschool. Allochtone, anderstalige en laagopgeleide ouders sturen hun kinderen vaak 'wijkgebonden' naar school. Autochtone ouders kiezen voor de vlucht naar 'witte' scholen.

Daar waar men in de jaren '70 en '80 bij de overstap van het kleuteronderwijs naar het lager onderwijs en van het lager onderwijs naar het secundair onderwijs als niet-Nederlandstalige dikwijls naar het Franstalig onderwijs ging, zien we dat dit vandaag niet meer het geval is. Eens binnen het Nederlandstalig onderwijs, blijft men er tot het einde van de schoolcarrière. Deze 'klantengetrouwheid' betekent dat de evolutie zoals die zich 15 jaar geleden aankondigde in het basisonderwijs, zich vandaag voordoet in het secundair onderwijs.

In het secundair onderwijs zien we de laatste jaren zowel een relatieve als absolute daling van het aantal leerlingen dat buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest woont maar les volgt in een secundaire school binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ondanks deze daling, komt momenteel nog steeds bijna de helft van de leerlingen (46.5% op 1 februari 2007) van buiten het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

De stijging van het leerlingenaantal in absolute cijfers en de combinatie met een verschuiving van het leerlingenprofiel, stellen de scholen voor grote uitdagingen, die in de toekomst alleen maar zullen toenemen. Onze directies en leerkrachten geven elke dag leven en vorm aan het uitzonderlijke, moeilijke, maar ook boeiende verhaal van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Het beeld dat men enkele jaren geleden in Vlaanderen over het Brussels onderwijs had, klopt vandaag niet meer. Vlaanderen kijkt regelmatig naar Brussel als het om onderwijsvernieuwing gaat. In Vlaanderen komt men nu pas voor de uitdagingen te staan waar Brussel 10 tot 15 jaar geleden mee te maken had. De Nederlandstalige leerkracht in Brussel begint meer en meer bekend te staan voor zijn (of meestal haar) onderwijskwaliteiten. Dit moet en kan alleen zo blijven indien we de ingeslagen weg verder bewandelen en voortdurend op zoek gaan naar aanpassingen en bijschaving van het onderwijsbeleid.

Daarom hebben minister Frank Vandenbroucke en minister Guy Vanhengel de handen in mekaar geslagen en een Rondetafelconferentie bijeen geroepen. Tijdens deze Rondetafel wensen ze samen met alle betrokkenen uit het onderwijsveld te komen tot een aantal concrete acties die de scholen samen met externe partners kunnen ondernemen om een antwoord te bieden op de uitdagingen van het Brussels onderwijs.

Op basis van startnota's die door de administraties werden voorbereid, hebben vier werkgroepen zich in de voorbije weken gebogen over het onderwijs in de hoofdstad:

- Werkgroep 1: Leerlingen en ouders (onder leiding van Jo De Ro)
- Werkgroep 2: Schoolorganisatie en personeel (onder leiding van Guy Jansens)
- Werkgroep 3: Curriculaire themata (onder leiding van Ludy van Buyten)
- Werkgroep 4: Begeleiding en ondersteuning van scholen (onder leiding van Guy De-vroede)

Belangrijk was dat de doelstelling van deze rondetafel niet uit het oog verloren werd, met name de kwaliteit van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel op een hoog niveau te borgen en de scholen de instrumenten ter beschikking te stellen die hen in staat stellen om om te gaan met de specifieke omstandigheden waarin zij hun onderwijsopdracht moeten vervullen. Aan de deelnemers werd gevraagd om zich te richten op specifieke acties voor de verschillende bevoegde overheden, de scholen, de ouders en de leerlingen, en de ondersteunende organisaties. Als resultaat van deze Rondetafelconferentie hoopten beide ministers een samenhangend geheel van acties en maatregelen te zien die een antwoord bieden op de uitdagingen

van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Het kon niet enkel om onderwijsacties gaan. Sommige acties zullen het niveau van de school moeten overstijgen en een impact hebben op andere Brusselse maatschappelijke domeinen. Vele van deze maatregelen zullen specifiek gericht zijn op de Brusselse context. Andere maatregelen overstijgen Brussel en kunnen een inspiratiebron vormen voor het onderwijsbeleid in de rest van Vlaanderen.

Ook de Franse Gemeenschap werd uitgenodigd om op deze conferentie mee aanwezig te zijn.

Werkgroep één heeft zich gebogen over acties die leerlingen en ouders aanbelangen: de onderwijsparticipatie en het schoolbezoek versterken, het spijbelen tegengaan, het gebruik van het Nederlands bevorderen en de betrokkenheid van de ouders bij de school vergroten.

De tweede werkgroep heeft zich beraden over acties op het vlak van schoolorganisatie en personeelsbeleid. Hoe zorgen we er met andere woorden voor dat de scholen voldoende middelen ter beschikking krijgen en meer doelmatig aanwenden? Hoe verzekeren we stabiele schoolteams?

In werkgroep drie wilden ze een gesprek op gang brengen over curriculaire thema's zoals het talenbeleid, het output- en evaluatiebeleid, het Brussels curriculum en het onderwijsaanbod.

Aan werkgroep vier, ten slotte, werd gevraagd om zich te focussen op maatregelen met betrekking tot de ondersteuning en begeleiding van scholen, waarin ook de lerarenopleiding een rol moet krijgen. Ook de inbedding van de school in haar omgeving om zo een band te leggen met andere beleidsdomeinen zoals welzijn, sport, cultuur,... was ook een gespreksonderwerp in deze werkgroep.

Een vijfde, centrale, werkgroep heeft de werkzaamheden van de andere vier gecoördineerd en de voorstellen gecentraliseerd. Zo ook wanneer een werkgroep in het vaarwater dreigde terecht te komen van een andere werkgroep, besliste de centrale werkgroep in welke werkgroep een thema werd behandeld.

Hoofdstuk 2. Leerlingen en ouders

1. Inleiding

Werkgroep 1 'leerlingen en ouders' kwam vier keer samen en bestond uit vertegenwoordigers van leerlingen, ouders, directies, inrichtende machten, CLB's, pedagogische begeleidingsdiensten, Onderwijsopbouwwerk, Taalvaart, Kind en Gezin, Integrale Jeugdhulp, onderwijsinspectie, de administratie en de kabinetten van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, het Ministerie van Onderwijs en Vorming en het Ministerie van Brusselse Aangelegenheden.

In de twee eerste vergaderingen besprak de werkgroep de centrale thema's kleuterparticipatie, verrijkte leerplicht, spijbelen en het Nederlands taalgebruik van ouders en leerlingen. Op basis van deze besprekingen werden een aantal aanbevelingen geformuleerd en werd er in de derde werkgroepvergadering voorgesteld om een engagementsverklaring op te stellen waarin de engagementen van de ouders en de scholen kunnen vastgelegd worden. Deze engagementsverklaring zou in de toekomst als bijkomende toelatingsvoorwaarde kunnen gelden voor inschrijving in een Brusselse school erkend, gesubsidieerd en/of gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap. Deze aanbevelingen en engagementen werden binnen de werkgroep verfijnd en gaven de aanzet tot deze tekst.

Sommige thema's en aanbevelingen zijn van toepassing voor heel Vlaanderen. Andere richten zich vooral op Brussel of zijn belangrijker voor Brussel. In de praktijk is het niet eenvoudig om deze twee van elkaar te onderscheiden. Tijdens de werkgroepvergaderingen en in deze tekst blijft de focus wel op Brussel gericht.

2. Behandelde thema's

2.1 Voorschoolse initiatieven

De voorschoolse kinderopvang in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kampt met capaciteits- en toegankelijkheidsproblemen. Er is enerzijds te weinig kinderopvang. Anderzijds is het bestaande aanbod te weinig toegankelijk en betaalbaar. Kinderen van werkloze, kansarme, allochtone en/of éénoudergezinnen blijken vaak ondervertegenwoordigd te zijn in de Brusselse publieke en private kinderdagverblijven.

Daarom werd er een ad hoc werkgroep opgericht om de Brusselse kinderopvangcentra te sensibiliseren en te stimuleren om kinderen uit deze kansarme gezinnen meer in te schrijven en de Brusselse voorschoolse kinderopvang zodoende meer toegankelijk te maken voor een ruimer publiek. Ook loopt er binnen de erkende centra momenteel een project naar meer tijdelijke, occasionele, kortdurende en flexibele kinderopvang voor bijvoorbeeld zieke kinderen, kinderen van werkzoekenden, kinderen van nieuwkomers enzovoort.

Het is niet in elke cultuur even evident om kinderen naar de kinderopvang te laten gaan. Veel allochtone vrouwen blijven bijvoorbeeld thuis om voor hun kinderen te zorgen. Bovendien hangt de identiteit van vele huismoeders helemaal samen met (de opvoeding van) hun kinderen. Deze allochtone moeders maken vaker gebruik van andere vormen van voorschoolse opvang en opvoedingsondersteuning zoals bijvoorbeeld de inloopteams¹.

¹ Het letterwoord 'inloop' staat voor integraal, laagdrempelig opvoedingsondersteuningspunt. Een inloopteam biedt kansarmen ondersteuning in hun moeilijke opvoedingssituatie en biedt daarin steun. Grouwels, B. (2005). *Beleidsnota. Kinderopvang en preventieve kindertzorg*. Brussel: auteur.

De capaciteitsproblemen dienen aangepakt te worden. Een verhoging van de reguliere voorschoolse initiatieven is dus aanbevolen. Daarnaast stelt werkgroep 1 voor om – gelet op de positieve werking van de hierboven aangehaalde Brusselse initiatieven – verder te gaan op de ingeslagen weg, dergelijke alternatieve initiatieven verder te ondersteunen, te ontwikkelen en uit te breiden.

Vlaamse kinderopvang betekent in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest niet hetzelfde als Nederlandstalige kinderopvang. Kinderdagverblijven met een attest van toezicht van Kind en Gezin zijn niet noodzakelijk Nederlandstalig. Dit betekent dat niet elk kinderdagverblijf met een attest van toezicht van Kind en Gezin een educatieve functie opneemt op het gebied van de voorbereiding en de integratie van jonge kinderen in het Nederlandstalig onderwijs. Dit bemoeilijkt de plannen die minister Vandenbroucke heeft om de samenwerking tussen de Vlaamse kinderopvang en het Nederlandstalige onderwijs te vergemakkelijken.

Kind en Gezin onderzoekt momenteel hoe taalvoorwaarden sterker kunnen gekoppeld worden aan het verkrijgen van een financiële ondersteuning. Totnogtoe moesten de verantwoordelijken van de centra enkel kunnen aantonen dat ze een zekere kennis van het Nederlands hadden, wat niet noodzakelijk betekende dat Nederlands ook de omgangstaal was in hun centra en gesproken werd met de kinderen.

Werkgroep 1 vindt het belangrijk dat er in opvanginitiatieven met een attest van toezicht van Kind en Gezin Nederlands gesproken wordt, daarom stelt ze voor dat Kind en Gezin enkel nog Nederlandstalige initiatieven financieel ondersteunt. Bovendien zou het Brusselse personeel van de kinderopvang vanuit onderwijs zelf geholpen moeten worden met het 'pedagogische' luik van hun opdracht namelijk de taalstimulering. Tot slot is een warme overgang van voorschoolse kinderopvang naar kleuteronderwijs nodig. Een nauwe samenwerking tussen de voorschoolse en de schoolse initiatieven is dus aangewezen. Werkgroep 1 pleit echter niet voor een voorrangregeling voor kinderen uit de Nederlandstalige voorschoolse kinderopvang in het Nederlandstalige kleuteronderwijs. Een dergelijk voorrangbeleid zou volgens ons immers aanleiding kunnen geven tot discriminatie van de zwakkeren in onze samenleving.

Om al deze aanbevelingen mee op weg te helpen, vraagt de werkgroep dat het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming en de directie Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschapscommissie zich ertoe zouden engageren om rond de problematiek van de Brusselse kinderopvang in dialoog te treden met de betrokken Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en het betrokken collegelid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie bevoegd voor Welzijn, Gezondheid en Ambtenarenzaken.

2.2 Kleuterparticipatie

Het impulsplan kleuterparticipatie van minister Vandenbroucke voorziet – naast tal van maatregelen – ook in bijkomende lestijden voor scholen met een hoge concentratie van kleuters die aan de GOK-indicatoren voldoen. Gezien de hoge concentratie van kansarme (allochtone) ouders en kleuters in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, zullen Brusselse scholen zeker van deze maatregel kunnen genieten. Ook van andere maatregelen, zoals een verbetering van het systeem van zomerklassen en zorguren voor kleuterparticipatie, kunnen de Brusselse scholen genieten.

Een andere maatregel die in het kader van het verhogen van de kleuterparticipatie genomen werd, bestaat er in om ouders wiens kleuter in geen enkele kleuterschool is ingeschreven te kunnen contacteren. Hiervoor hebben we nood aan een nominatieve lijst van kleuters. In Vlaanderen kunnen we hiervoor te werk gaan via een gelijkaardige procedure als die voor de leerplicht. Dit betekent dat we rijksregisternummers zullen vergelijken met de inschrijvingen in de Nederlandstalige kleuterscholen. Vervolgens zullen de gegevens van niet-schoolgaande kleuters doorgegeven worden aan Kind en Gezin, die de betrokken gezinnen zullen opzoeken en het Ministerie van Onderwijs en Vorming feedback bezorgen. Indien nodig kan daarna ook nog het LOP contact opnemen met de betrokken ouders. In Brussel is een dergelijke procedure echter niet sluitend. Veel kinderen zijn ingeschreven in het Franstalige onderwijs en/of ver-

bonden aan ONE (Office de la Naissance et de l'Enfance), de Franse tegenhanger van Kind en Gezin. *Werkgroep 1 zou daarom zowel de Vlaamse Gemeenschap als de Franse Gemeenschap en alle betrokken Nederlandstalige én Franstalige instanties willen vragen om hierrond de handen in elkaar te slaan en sámen hun verantwoordelijkheden t.o.v. de groep niet-ingeschreven Brusselse kleuters op te nemen. Daarnaast vindt de werkgroep het belangrijk dat het Nederlandstalig onderwijs in Brussel zich blijft concentreren op een kwaliteitsvol en zorgbreed aanbod voor alle kinderen die nu reeds de weg naar het Brusselse Nederlandstalige onderwijs vinden. Hierbij dient respect voor de eigenheid van elk kind steeds voorop te staan.*

Werkgroep 1 komt voor wat het Brusselse Nederlandstalige kleuteronderwijs betreft tot een aantal concrete aanbevelingen rond het informeren van ouders die hun kleuter wensen in te schrijven in een Nederlandstalige kleuterschool, het regelmatig schoolbezoek en het op tijd naar school gaan.

Ouders moeten duidelijker geïnformeerd worden over het belang van een 'geëngageerde inschrijving in het Nederlandstalige kleuteronderwijs' en de daarmee samenhangende implicaties. Dit is echter niet enkel taak van overheid en scholen. Ook andere organisaties, verenigingen, professionelen, vrijwilligers, enzovoort die rechtstreeks in contact komen met deze ouders dienen hierbij betrokken te worden. Allen moeten in het belang van het kind en in het belang van de communicatie met ouders voldoende stilstaan bij de keuze van taal die zij gebruiken bij communicatie naar ouders toe. Daarnaast kunnen Nederlandstalige scholen in Brussel zich als Nederlandstalige school profileren door hun officiële communicatie in het Nederlands te laten verlopen.

Werkgroep 1 wil ook iets doen aan de problematiek van het te laat komen op school. Daarom doet ze de aanbeveling om niet alleen regelmatig maar ook op tijd op school te zijn.

2.3 Verrijkte leerplicht

Met de verrijkte leerplicht wil minister Vandenbroucke in heel Vlaanderen de onderwijsparticipatie en het schoolbezoek versterken. Ook in werkgroep 1 werd er over deze maatregel van gedachten gewisseld en werden er hieromtrent een aantal aanbevelingen naar voren geschoven. Daarnaast werd er ook voorgesteld om de engagementen van ouders en scholen duidelijker vast te leggen in een engagementsverklaring die alle Brusselse Nederlandstalige scholen, maar ook alle ouders die hun kind wensen in te schrijven in een Brusselse Nederlandstalige school in de toekomst zouden moeten ondertekenen. Deze engagementsverklaring zou in de toekomst als een bijkomende toelatingsvoorwaarde voor een inschrijving in het Brussels onderwijs kunnen gelden.

2.3.1 Inschrijvingsplicht?

De slaagkansen in het onderwijs worden positief beïnvloed indien men maximaal deelneemt aan het kleuteronderwijs. Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat dit in het algemeen zo is, en dat in het bijzonder allochtone en/of kansarme kinderen baat hebben bij het zo vroeg mogelijk naar school gaan. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is er al enige tijd een toenemende heterogeniteit op het vlak van taal en cultuur en een toenemende kansarmoede zichtbaar. Daarbij komt nog dat de omgevingstaal voor veel kinderen in Brussel doorgaans niet het Nederlands is. Door vroeg te starten in het Nederlandstalige kleuteronderwijs kan taalachterstand zo veel mogelijk weggewerkt worden tegen de aanvang van het Nederlandstalige lager onderwijs.

Daarom wordt onderzocht hoe ouders gestimuleerd kunnen worden om hun kinderen aan (een deel van) de activiteiten van het kleuteronderwijs te laten deelnemen. Een dergelijke stimulering zou er uit kunnen bestaan om een kind dat niet minimaal 1 jaar ingeschreven was in het Nederlandstalig kleuteronderwijs in beginsel niet toe te laten tot het eerste leerjaar van

het reguliere Nederlandstalige onderwijs, maar nog één schooljaar in het kleuteronderwijs in te schrijven en daar regelmatig naar school te laten gaan.

Deze maatregel zou voor het gehele Nederlandstalige onderwijs worden ingevoerd. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest krijgt deze maatregel een andere dimensie dan op andere plaatsen. Doordat de Franse Gemeenschap hier ook aanwezig is met een onderwijsaanbod, betekent die maatregel dat Brusselse ouders die voor het Nederlandstalig lager onderwijs willen kiezen, gestimuleerd worden om die keuze reeds eerder te maken, namelijk ten laatste vanaf het derde jaar kleuteronderwijs. Uiteraard is de hoop dat ouders die voor Nederlandstalig onderwijs kiezen dit al zouden doen vanaf de eerste inschrijving, en dat ze inschrijven op de leeftijd van 2,5 - 3 jaar.

2.3.2 Engagementsverklaring tussen scholen en ouders

De Nederlandstalige scholen binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er uiteraard voor kinderen van Nederlandstalige ouders, maar willen er ook zijn voor elk kind, zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst. De keuze voor het Nederlandstalig onderwijs dient echter wel een bewuste en geëngageerde keuze te zijn waaraan zowel rechten als plichten verbonden zijn. Om duidelijk te maken dat we er met z'n allen onze schouders onder willen zetten en we zowel scholen als ouders op hun verantwoordelijkheden mogen aanspreken, stelt werkgroep 1 voor om de engagementen van beide partijen vast te leggen in een engagementsverklaring. Deze engagementsverklaring zou zorgen voor een grotere afstemming binnen het Brusselse Nederlandstalige onderwijs. Aan deze engagementsverklaring zouden alle Brusselse Nederlandstalige scholen, maar ook alle ouders die hun kind wensen in te schrijven in een Nederlandstalige school in Brussel zich dienen te houden. Scholen staan nu vaak met hun rug tegen de muur. Met deze engagementsverklaring willen we hen een instrument aanreiken om bepaalde doelstellingen te bereiken. Werkgroep 1 stelt voor om te onderzoeken of het mogelijk is om administratieve boetes uit te vaardigen voor ouders die zich niet aan de engagementen van deze engagementsverklaring houden.

Door de ondertekening van deze engagementsverklaring zouden ouders zich engageren om hun kinderen 's ochtends en 's middags op tijd naar school te brengen, hun kinderen zowel in het kleuter-, lager als secundair onderwijs regelmatig naar school te laten gaan tussen 1 september en 30 juni, de scholen te steunen in hun aanpak van spijbelen en zelf een minimaal aantal keer aanwezig te zijn op oudercontacten of contact te hebben met leerkrachten op een andere manier (afspraken op andere momenten, huisbezoeken enzovoort). Daarnaast zouden we ouders willen vragen hun kinderen zoveel mogelijk leerkansen te bieden door hen zelf de nodige ondersteuning te geven bij huistaken of - indien nodig - de hulp van derden hierbij in te schakelen.

Scholen van hun kant zouden de nodige inspanningen moeten leveren om een intensieve en kwaliteitsvolle communicatie met de ouders mogelijk te maken, ouders tijdens de inschrijvingen in te lichten over de school en het schoolsysteem, alle kinderen een zorgzame school te bieden waarin de eigenheid van het kind gerespecteerd wordt en waarin er niet gediscrimineerd wordt op basis van geloof, overtuiging, geslacht, ras, afkomst,... Tegelijk vragen we de scholen de ouders er attent op te maken dat een keuze voor het Nederlandstalig onderwijs niet vrijblijvend is.

De werkgroep vindt een voldoende aanbod NT2 op of in de directe omgeving van de school belangrijk. De overheid zou er dus over moeten waken dat er in Brussel een dekkend NT2-aanbod is op of in de directe omgeving van de school. De werkgroep vraagt eveneens aan de overheid om te onderzoeken of leerkrachten – die dat wensen – kunnen betrokken worden bij de taalcursussen op school. De werkgroep vindt het daarnaast ook belangrijk dat de overheid op zoek gaat naar oplossingen voor de opvang van kinderen tijdens de lessen Nederlands. Daarnaast zouden scholen extra inspanningen moeten leveren naar niet-Nederlandstalige kinderen om er voor te zorgen dat ze alle mogelijke kansen krijgen om het Nederlands te leren. Zo zouden scholen Nederlandstalige buitenschoolse activiteiten kunnen helpen bekend

maken voor hun leerlingen. Daarbovenop zouden scholen hun schoolinfrastructuur kunnen openstellen voor Nederlandstalige voorzieningen die de taalverwerving van ouders en leerlingen kunnen stimuleren. Van niet-Nederlandstalige ouders zou worden verwacht dat ze voor hun kind dat niet of onvoldoende Nederlands kent minstens één van de volgende engagementen aangaan:

- *Het kind inschrijven in en regelmatig laten deelnemen aan de activiteiten van een Nederlandstalige sportclub*
- *Het kind inschrijven in en laten deelnemen aan Nederlandstalige culturele activiteiten in de Vlaamse gemeenschapscentra*
- *Het kind inschrijven in een Nederlandstalige bibliotheek en maandelijks samen met het kind boeken ontlenuen*
- *Het kind inschrijven in en het regelmatig laten deelnemen aan activiteiten van een Nederlandstalige jeugdbeweging*
- *Het kind inschrijven in een Nederlandstalig initiatief voor huiswerkbegeleiding, mits dit initiatief gekaderd is binnen de visie van het ondersteuningscentrum/expertisecentrum (zie werkgroep 4)*
- *...*

Voor elk van de initiatieven uit bovenstaande lijst geldt duidelijk dat het én een kwalitatief én een Nederlandstalig initiatief dient te zijn.

2.4 Het gebruik van het Nederlands bij leerlingen bevorderen

2.4.1 In de klas

Iedereen is het er over eens: kinderen zouden in de klas nog meer kansen moeten krijgen om zelf Nederlands te spreken. Dit betekent voor een aantal leerkrachten een drastische wijziging in leerkrachtstijl. Hierbij dienen ze begeleid en ondersteund te worden door andere professionals. Voor het pedagogische aspect verwijzen we graag naar de werkzaamheden van werkgroep 3 'curriculaire themata' zoals beschreven in hoofdstuk 4. Het ondersteuningsaspect kwam daarentegen uitvoerig aan bod in werkgroep 'begeleiding en ondersteuning van scholen' zoals besproken in hoofdstuk 5.

Werkgroep 1 stelt daarnaast ook voor om het initiatief Klavertje Drie² uit te breiden waardoor leerlingen uit het Nederlandstalig onderwijs in Brussel eveneens in aanmerking komen om een uitwisselingsproject te doen met leerlingen in Vlaanderen. Momenteel biedt Klavertje Drie leerlingen immers enkel de mogelijkheid een periode door te brengen in een school in een andere Gemeenschap. Specifiek gaat het om bilaterale of trilaterale klasuitwisselingen. De jongeren logeren bij voorkeur in een gastfamilie en worden zo ondergedompeld in de taal en cultuur van de gemeenschap waar ze verblijven. Door middel van pedagogische, culturele, sportieve en familiale activiteiten ontdekken de kinderen elkaars culturele achtergrond en leefsituatie met respect voor ieders eigenheid.

² 'Klavertje Drie is een nationaal initiatief dat leerlingen én leerkrachten de mogelijkheid biedt kennis te maken met de taal en de cultuur van de Vlaamse, Franse en Duitstalige Gemeenschap in België via klasuitwisselingen.' Departement Onderwijs en Vorming (27 januari 2005). BAO/2005/01 internationalisering in het basisonderwijs [Omzendbrief]. Brussel: auteur.

2.4.2 Op school

Het aantal leerlingen in het Brussels onderwijs is de laatste jaren sterk toegenomen. Dit is vooral toe te schrijven aan de grotere instroom van leerlingen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zelf. Het aantal leerlingen dat vanuit Vlaanderen instroomt in een Nederlandstalige basisschool in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bleef de laatste jaren nagenoeg constant, terwijl de instroom van Vlaamse leerlingen in het Brusselse Nederlandstalige secundair onderwijs de laatste jaren zelfs licht achteruit ging.

In 25 jaar is het aandeel leerlingen met een buitenlandse achtergrond gestegen van 10% tot 50%. Dit impliceert ook sterke verschuivingen in de gezinstaal. Op 25 jaar is het aantal kinderen afkomstig uit homogeen Nederlandstalige gezinnen verminderd van 80% naar minder dan 17%. Veertig procent van de leerlingen spreekt thuis noch Nederlands, noch Frans.

Dit heeft natuurlijk ook gevolgen voor het Nederlandse taalgebruik op school. Wanneer er verschillende talengroepen aanwezig zijn op school, zou het Nederlands in principe als communicatiemiddel kunnen fungeren om de spontane contacten tussen de leerlingen vlot te laten verlopen. Het is voor scholen echter niet altijd evident om het gebruik van het Nederlands af te dwingen. Vele scholen ontwikkelden hier wel al stimulerende methodieken rond.

Werkgroep 1 stelt voor om al deze goede praktijkvoorbeelden te verzamelen en via een website van de overheid voor alle scholen, directies, leerkrachten, leerlingen en ouders bekend te maken en te verspreiden.

Daarnaast vindt werkgroep 1 het belangrijk om de instroom van Nederlandstalige leerlingen in het Brusselse Nederlandstalige onderwijs op peil te houden. Het Brusselse Nederlandstalige onderwijs mag zijn aantrekkelijkheid niet verliezen voor Nederlandstalige leerlingen. Hierbij denken we niet alleen aan de leerlingen die wonen binnen maar ook aan hen die wonen buiten de grenzen van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Hoe hoger de concentratie Nederlandstaligen in de Brusselse scholen, hoe meer kansen niet-Nederlandstalige kinderen krijgen om het Nederlands te oefenen binnen de schoolmuren.

In dezelfde lijn wordt er voorgesteld om na te denken over impulsen en ondersteuning die we aan Nederlandstalige ouders zouden kunnen geven om hun kinderen (gezamenlijk) in te schrijven in Nederlandstalige Brusselse scholen waar er momenteel een hoge concentratie aan niet-Nederlandstalige leerlingen aanwezig is.

2.4.3 Buiten de school(m)uren

Thuis Nederlands horen en/of positief ervaren is erg belangrijk in de Nederlandse taalontwikkeling van een kind. Er zijn tal van manieren waarbij het Nederlands in de thuissituatie binnen kan komen: radio en televisie, dvd-video, boeken, enzovoort. Zo blijft Nederlands niet alleen de 'schooltaal'. *Daarnaast vindt de werkgroep het ook belangrijk dat ouders in hun eigen moedertaal met hun kinderen blijven communiceren en hen op die manier algemene taalvaardigheid en taalgevoeligheid trachten mee te geven. De werkgroep hecht echter evenveel belang aan het informeren en sensibiliseren van ouders over het belang van taal.*

Ouders die hun kinderen inschrijven in en regelmatig deel laten nemen aan allerhande Nederlandstalige vrijetijdsinitiatieven, zorgen er voor dat hun kinderen ook buiten de schoolmu(r)en in aanraking kunnen komen met het Nederlands. In Brussel is er al een behoorlijk aanbod aan Nederlandstalige initiatieven. Toch is de vraag naar Nederlandstalige vrijetijdsinvulling nog steeds groter dan het aanbod.

Werkgroep 1 pleit voor een uitbreiding van het Nederlandstalige vrijetijdsaanbod in Brussel. Indien men via dit vrijetijdsaanbod aan Nederlandse taalstimulering wenst te doen, dan vindt werkgroep 1 dat het Brusselse personeel en de Brusselse vrijwilligers hierin ook dienen ondersteund te worden door onderwijs. Werkgroep 1 vraagt aan het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming en de directie Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschapscommissie om de hierboven aangehaalde problemen bij de betrokken ministers en collegeleden aan te kaarten.

In de engagementsverklaring (zie hoger) zouden scholen zich engageren om samen met de Vlaamse Gemeenschapscommissie de nodige inspanningen te leveren om het Nederlandstalige vrijetijdsaanbod beter bekend te maken bij hun leerlingen. Bovendien zouden de Nederlandstalige scholen zich er toe kunnen verbinden om dit aanbod ook meer bereikbaar te maken voor alle kinderen.

2.5 De strijd tegen spijbelen bundelen en opvoeren

2.5.1 Meten is weten

In Brussel is er net als in Vlaanderen een aantal kinderen dat geen enkele vorm van Nederlandstalig of Franstalig onderwijs volgt of huisonderwijs krijgt.

Om een beter zicht te krijgen op deze groep kinderen moeten er duidelijke afspraken gemaakt worden met de Franstalige minister bevoegd voor leerplichtonderwijs. Volgens werkgroep 1 is het niet alleen in het kader van spijbelen maar ook in het kader van andere onderwijsthema's noodzakelijk dat Franstaligen en Nederlandstaligen met elkaar in dialoog treden. Wij denken hierbij aan de thema's kleuterparticipatie, kinderopvang, hulpverlening, enzovoort.

2.5.2 Ondersteunen van een positief schoolklimaat

De Vlaamse Gemeenschapscommissie en het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming gaan er beide van uit dat kwaliteitsvolle scholen waar leerkrachten en leerlingen zich goed voelen, de beste remedie zijn tegen spijbelen. Beiden proberen onder meer via hun kwaliteitsondersteuning van het Brussels Nederlandstalig onderwijs een positief schoolklimaat te bewerkstelligen en aan spijbelpreventie te doen.

Daarnaast leveren zowel het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming als de Vlaamse Gemeenschapscommissie inspanningen om de infrastructuur van de scholen kwalitatief te verbeteren. Een aantrekkelijk en goed onderhouden schoolgebouw draagt immers bij tot een positieve motivatie van leerkrachten én leerlingen.

Voor- en naschoolse opvang kan bijdragen tot een positief welbevinden van leerlingen op school. De Vlaamse Gemeenschapscommissie ondersteunt een brede kwaliteitsvolle naschoolse opvang³. Eind jaren '90 werd ook geïnvesteerd in materialen voor de uitbouw ervan. De Vlaamse Gemeenschapscommissie ondersteunt ook IBO's (initiatieven buitenschoolse opvang), en ondersteunt samen met de Vlaamse gemeenschap brede-schoolproefprojecten in het Brussels Nederlandstalig onderwijs. Ook het gewestelijk subsidieprogramma 'Programma Preventie Schoolverzuim' is actief op het terrein van de voor- en naschoolse opvang.

Werkgroep 1 pleit voor een ophijsting van deze initiatieven samen met een bundeling van goede praktijkvoorbeelden. Dergelijke verzameling kan volgens werkgroep 1 na de Rondetafelconferentie Brussel ook best via een publiek toegankelijke website aan alle deelnemers van het Brusselse onderwijsveld ter beschikking worden gesteld.

Daarnaast vraagt werkgroep 1 aandacht voor kinderen die zich in de loop van het schooljaar uitschrijven en vervolgens inschrijven in een nieuwe school. Deze kinderen en de betrokken scholen hebben alle belang bij een goede informatie-uitwisseling tussen scholen.

³ <http://bop.vgc.be/onderwijs/subsidieboek/opvtoelichting.html>

2.5.3 Heldere afspraken met artsen over medische attesten

Op 22 maart 2007 sloot de Vlaamse Minister van Onderwijs en Vorming een samenwerkingsprotocol af met de medische sector en de onderwijswereld over de aanpak van problematische afwezigheden op school en de rol van artsen hierin. De artsenverenigingen die het protocol ondertekenden engageerden zich om de Nederlandstalige artsen op de hoogte te brengen van de afspraken in dit protocol. Leerlingen in Brussel doen echter ook vaak een beroep op Franstalige artsen.

Wergroep 1 vraagt het Ministerie van Onderwijs en Vorming om na te gaan hoe ze ook de Franstalige artsen op de hoogte kunnen brengen van het protocol van 22 maart en de regelgeving inzake (problematische) afwezigheden in de Nederlandstalige scholen in Brussel en Vlaanderen.

2.5.4 Samenwerking Onderwijs en Welzijn

Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest worden momenteel al goede afspraken gemaakt tussen de Franse Gemeenschap, de Vlaamse Gemeenschap en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie over de opvang van jongeren die een maatregel krijgen opgelegd door de jeugdrechtsbank. Zo werd er tussen de verschillende partners een samenwerkingsakkoord afgesloten⁴.

Daarnaast is Brussel ook een volwaardige aparte regio binnen Integrale Jeugdhulp. Het Brusselse IJH-team zoekt, binnen de Brusselse omgeving, naar een goede invulling van de IJH-principes en -doelen. Aftoetsen van mogelijkheden/opportunities/vragen met het Franstalige werkveld komen hierbij ook aan de orde. Toch blijken er in Brussel nog een aantal hiaten in de hulpverlening te zijn. Zo zijn er de wachtlijsten binnen een aantal sectoren binnen de Brusselse Nederlandstalige (jeugd-)hulp zoals de kinderpsychiatrie, de comités bijzondere jeugdzorg, de initiatieven voor opvoedingsondersteuning enzovoort.

Wergroep 1 vraagt om rond deze capaciteitsproblemen dringend een overleg te plegen met de betrokken minister en het betrokken collegelid bevoegd voor welzijn.

2.5.5 Projecten op maat voor moeilijke jongeren en hun ouders

Bij ernstige spijbelproblemen is soms een intensieve aanpak op maat nodig. Met een time-outproject proberen we te voorkomen dat probleemleerlingen definitief afhaken voor ze zijn afgestudeerd. Het time-outproject wil de motivatie en eigen interesses van de jongeren aanwakkeren, hun zelfbeeld verbeteren, relationele en sociale vaardigheden aanleren en kennisinhouden bijbrengen.

In Brussel kunnen Nederlandstalige secundaire scholen sinds kort een beroep doen op een netoverschrijdend time-outproject. Dit project zal in de toekomst verder nauw opgevolgd worden door de Vlaamse Gemeenschapscommissie, maar daarnaast wordt aan dit project ook de mogelijkheid geboden om samen met de andere Vlaamse time-outprojecten deel te nemen aan de driemaandelijks intervisiemomenten georganiseerd door het Vlaamse Ministerie van Onderwijs en Vorming.

⁴ Vlaamse Gemeenschap, Franse Gemeenschap, Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (s.d.). *Samenwerkingsakkoord tussen de Franse Gemeenschap, de Vlaamse Gemeenschap en de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie inzake de hulpverlening aan jongeren*. Brussel: auteur.

Werkgroep 1 vraagt om verder te gaan op de ingeslagen weg, het bestaande time-out project verder te ondersteunen en indien mogelijk zelfs uit te breiden.

2.5.6 Streng als het moet

Indien blijkt dat het leerrecht geschonden is of de leerplicht in het gedrang komt door de onwil van ouders dan dient hiertegen opgetreden te worden.

Hiervoor dienen er duidelijke afspraken gemaakt te worden met justitie en politie. Wij hopen tot een gelijkaardig sanctioneringssysteem te komen voor alle leerplichtige jongeren en hun ouders in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, ongeacht of ze tot de Vlaamse dan wel de Franse Gemeenschap behoren⁵. Een overleg met de Franse Gemeenschap is dan ook aangewezen. De werkgroep denkt tevens aan administratieve boetes waarmee kort op de bal kan gespeeld worden.

Daarnaast is het aangewezen om met de lokale Brusselse politie tot een aantal concrete afspraken te komen m.b.t. de Brusselse spijbelproblematiek. Hiervoor kan men zich baseren op de omzendbrief PLP41 van minister Dewael waarin een samenwerking tussen scholen en lokale politie wordt mogelijk gemaakt.

Tot slot wordt ook een nauwe samenwerking met de Brusselse parketcriminoloog als aanbeveling naar voren geschoven.

2.5.7 Deeltijds leerplichtigen

Aan de leerplicht kan vanaf 15/16 jaar voldaan worden door deeltijds onderwijs of deeltijdse vorming te volgen in een Centrum voor Deeltijds Onderwijs (CDO) of een Centrum voor Deeltijdse Vorming (CDV). Deeltijds onderwijs of deeltijdse vorming zijn in principe alternerende formules, waarbij het leren in een centrum afgewisseld wordt met praktijkervaring. In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er momenteel twee Nederlandstalige CDV's en drie Nederlandstalige CDO's actief. Deze bieden naast de reguliere vormen van deeltijds leren ook voortrajecten en brugtrajecten aan voor jongeren die nog niet klaar zijn om zonder extra begeleiding en voorbereiding in te stappen op de arbeidsmarkt.

Voor een aantal jongeren zijn zelfs de voor- en brugtrajecten een brug te ver. Voor hen wordt er eerder gedacht in de richting van persoonlijke ontwikkelingstrajecten. Deze jongeren, die omwille van persoonlijke of sociale problemen (tijdelijk) het voltijds engagement niet kunnen waarmaken, en voor wie een op arbeid gericht traject (nog) niet haalbaar is, worden hierbij minimaal 28 uur per week intensief begeleid.

Werkgroep 1 vindt het belangrijk dat er ook in Brussel jongeren in een dergelijk persoonlijk ontwikkelingstraject met voltijds engagement zouden kunnen stappen. Zij vragen de Vlaamse overheid en de Brusselse CDO's en CDV's hierrond al het mogelijke te doen.

⁵ Voor meer informatie m.b.t. de bevoegdheden van gemeenschappen en federale overheid verwijzen we naar het artikel van Verstegen in TORB. Verstegen, R. (2005-2006). Ook alternatieve straffen. Over de grondslag en de omvang van de strafrechtelijke bevoegdheid van de gemeenschappen inzake onderwijs. *T.O.R.B.*, 3, 153-172.

3. (Beleids)aanbevelingen

1.	Engagementsverklaring
	<ul style="list-style-type: none">• Engagements van de scholen naar alle ouders en leerlingen:<ul style="list-style-type: none">○ scholen doen inspanningen om aan intensieve en kwalitatieve communicatie met de ouders te doen;○ scholen nemen bij inschrijvingen de tijd om de ouders over de school en het schoolsysteem in te lichten;○ scholen hebben respect voor de eigenheid van elk kind;○ scholen zijn zorgzame scholen;○ scholen discrimineren niet op basis van geslacht, geloof, overtuiging, ras, afkomst,...; • Engagements van de scholen naar niet-Nederlandstalige ouders en leerlingen:<ul style="list-style-type: none">○ scholen geven voldoende informatie over het Nederlandstalige vrijetijdsaanbod in Brussel;○ scholen doen voldoende inspanningen om niet-Nederlandstalige kinderen 'mee te krijgen' op het vlak van taalbeheersing; • Engagements van alle ouders:<ul style="list-style-type: none">○ ouders zorgen ervoor dat het kind tijdig op school zal zijn 's ochtends en 's middags;○ ouders zorgen ervoor dat het kind in de kleuterklas, de lagere en secundaire school regelmatig zal schoollopen;○ ouders zorgen er mee voor dat het kind niet zal spijbelen en ondersteunen scholen in hun spijbelbeleid;○ ouders zullen op een minimaal aantal oudercontacten aanwezig zijn of contact met leerkrachten hebben op andere manier (huisbezoek, afspraak op andere momenten); • Engagements van de niet-Nederlandstalige ouders: ouders kiezen voor een kind dat niet of onvoldoende Nederlands kent minstens één engagement uit onderstaande lijst:<ul style="list-style-type: none">○ inschrijven in en regelmatig laten deelnemen aan de activiteiten in een Nederlandstalige sportclub;○ inschrijven voor en laten deelnemen aan Nederlandstalige culturele activiteiten in Vlaamse gemeenschapscentra;○ inschrijven in een Nederlandstalige bibliotheek en maandelijks samen met de kinderen boeken ontlenuen;○ inschrijven in en laten deelnemen aan de activiteiten van een Nederlandstalige jeugdbeweging;○ inschrijven in een Nederlandstalig initiatief voor huiswerkbegeleiding, mits dit initiatief gekaderd is binnen de visie van het ondersteuningscentrum/expertisecentrum (zie werkgroep 4);○ ... <p>Waarbij voor elk van de initiatieven duidelijk geldt dat het én kwalitatief én Nederlandstalig is.</p>

- Algemeen
 - over alle punten waar scholen, directies, leerkrachten, leerlingen en ouders van elkaar kunnen leren in Brussel wordt er een website met goede voorbeelden uitgewerkt en gevoed;
 - er is meer overleg nodig met de Franse gemeenschap over de thema's spijbelen, kleuterparticipatie en kinderopvang;
 - er is overleg nodig met de Vlaamse minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, (minister Vanackere) en het collegelid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie bevoegd voor Welzijn, Gezondheid en Ambtenarenzaken (collegelid Grouwels) over de samenwerking en afstemming tussen onderwijs en welzijn, de Brusselse wachtlijsten binnen een aantal sectoren van welzijn,...
 - er is overleg nodig met het collegelid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie bevoegd voor Cultuur en Patrimonium (minister Smet) onder meer over het Nederlandstalige vrijetijdsaanbod in Brussel;
 - er is overleg nodig met de Vlaamse minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel (minister Anciaux);
 - voorzien in een dekkend kwaliteitsvol aanbod NT2 zo dicht mogelijk bij of op de school;
 - de overheid moet nagaan óf en hóe leerkrachten kunnen ingeschakeld worden bij het geven van taalcursussen – ingericht door een centrum voor volwassenenonderwijs, een centrum voor basiseducatie of het Huis van het Nederlands – aan de ouders van hun leerlingen;
- Voorschoolse initiatieven
 - capaciteit en toegankelijkheid van de voorschoolse kinderopvang dient te verhogen;
 - alleen Nederlandstalige initiatieven komen nog in aanmerking voor een attest van toezicht en financiële ondersteuning van Kind en Gezin;
 - vanuit onderwijs wordt het personeel in de kinderopvang geholpen met het 'pedagogische' luik van hun opdracht → taalstimulering;
 - kinderopvang werkt nauwer samen met onderwijs bv. aansluiting voor- en naschoolse kinderopvang;
 - voorzien in kinderopvang tijdens de lessen Nederlands voor niet-Nederlandstalige ouders;
- Kleuteronderwijs
 - het is niet aangewezen om alle niet-ingeschreven kleuters naar het Nederlandstalig onderwijs te halen;
 - ouders moeten duidelijker geïnformeerd worden over het belang van een 'geëngageerde inschrijving in het Nederlandstalige kleuteronderwijs';
 - kinderen moeten op tijd op school zijn en moeten regelmatig gaan;
 - scholen moeten communicatie beter afstemmen op de ouders: boodschappen bij ouders krijgen is zeer belangrijk;
- Verrijkte leerplicht
 - er komt een engagementsverklaring die geldt als bijkomende inschrijvingsvoorwaarde voor het Brusselse Nederlandstalige onderwijs;
 - meer aanbod buitenschoolse Nederlandstalige initiatieven;
 - goede communicatie van de overheid rond de verrijkte leerplicht en de inschrijvingsplicht vanaf 5 jaar met specifieke aandacht voor de kansarme en de allochtone ouders;

- Spijbelen
 - overleg met Brusselse politie en het Brussels parket over spijbelen;
 - piste van administratieve boetes verder onderzoeken;
 - nagaan hoe ook Franstalige artsen in Brussel kunnen geïnformeerd worden over de afspraken die opgenomen zijn in de protocolovereenkomst van 22 maart 2007;
 - in het kader van het schoolshoppen moeten scholen in het belang van het kind en de school elkaar beter informatie kunnen doorgeven;
 - nagaan of een uitbreiding van de time-outprojecten mogelijk is;
 - persoonlijke ontwikkelingstrajecten voor jongeren die omwille van persoonlijke of sociale problemen (tijdelijk) het voltijds engagement niet kunnen waarmaken, en voor wie een op arbeid gericht traject (nog) niet haalbaar is;
 - bundelen en verspreiden van goede praktijkvoorbeelden;

- Bevorderen Nederlands
 - engagementsverklaring;
 - goede voorbeelden uitwisselen;
 - ouders moeten nog beter ingelicht worden over het belang van taal;
 - in de klas moeten kinderen meer Nederlands kunnen/mogen spreken dan passief de taal leren;
 - Brussels Nederlandstalig onderwijs mag aantrekkelijk niet verliezen voor Nederlandstalige leerlingen die binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wonen en daarbuiten (Vlaamse Rand);
 - impulsen en ondersteuning geven aan Nederlandstalige ouders die hun kinderen inschrijven in een Nederlandstalige school met een hoge concentratie aan niet-Nederlandstalige leerlingen;
 - uitbreiding van het Nederlandstalige vrijetijdsaanbod in Brussel;
 - alle vrijetijdsinitiatieven gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie en/of de Vlaamse overheid zouden Nederlandstalig moeten zijn;
 - ondersteuning vanuit onderwijs inzake taalstimulering voor de mensen actief in de Brusselse Nederlandstalige vrijetijdsinitiatieven.

Hoofdstuk 3. Scholen en scholengemeenschappen: schoolorganisatie en personeel

1. Inleiding

De onderstaande tekst is het resultaat van de besprekingen in werkgroep 2 van de Rondetafelconferentie over het Brussels Nederlandstalig onderwijs. De werkgroep was samengesteld uit verschillende actoren binnen het Nederlandstalig Brussels onderwijs: een afvaardiging van de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming Frank Vandenbroucke, een afvaardiging van de Vlaamse minister van Brusselse Aangelegenheden Bert Anciaux, een afvaardiging van het Collegelid van de Vlaamse Gemeenschapscommissie bevoegd voor onderwijs en beroepsopleiding Guy Vanhengel, vertegenwoordigers van de representatieve vakorganisaties, het Gemeenschapsonderwijs en de koepelorganisaties, afgevaardigden van directies uit de verschillende onderwijsnetten, de pedagogische begeleidingsdiensten, vertegenwoordigers van het ministerie van Onderwijs en Vorming van de Vlaamse Gemeenschap en van de Directie Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschapscommissie en een afvaardiging van de inspectie.

De werkgroep kwam vier keer samen respectievelijk op 31 mei 2007, 7 juni 2007, 19 juni 2007 en 28 juni 2007. De verschillende thema's kwamen aan bod in de eerste drie werkgroepvergaderingen : 'capaciteit' en 'scholengemeenschappen' in de eerste bijeenkomst, 'personeel' in de tweede vergadering, en de thema's 'infrastructuur', 'werkingsmiddelen en omkadering' en 'sociale voordelen' in de derde bijeenkomst. De vierde vergadering werd overwegend voorbehouden voor de eindconclusies.

2. Behandelde thema's

2.1 Capaciteit

Uitgaande van de huidige leerlingenaantallen, en gelet op de hoge retentiegraad, kan het Nederlandstalige onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op termijn rekenen op een marktaandeel van 25% van de Brusselse basisschoolbevolking: 13.000 à 15.000 kinderen in het kleuteronderwijs en 20.000 à 25.000 leerlingen voor het lager onderwijs. Bij een doorstroming vanuit het lager onderwijs naar het secundair onderwijs, krijgt men op kruissnelheid in ordegrootte een zelfde aantal in het secundair onderwijs.

Het is aangewezen een centraal registratiesysteem van inschrijvingen te ontwikkelen. Dit centrale registratiesysteem moet toelaten om zowel de problematiek van de dubbele inschrijvingen, als de opvolging van geweigerde leerlingen adequater aan te pakken. Bij de uitwerking dient bewaakt te worden dat dit de planlast voor de scholen niet verhoogt. In functie van een volledige en correcte opvolging is samenwerking met het Franstalig onderwijs een vereiste.

De werkgroep stelt dat nader onderzoek moet gebeuren naar de reële omvang van het capaciteitsprobleem in het Nederlandstalig basis- en secundair onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ook hiervoor is samenwerking met het Franstalig onderwijs noodzakelijk.

2.2 Infrastructuur

Vele schoolgebouwen zijn verouderd en niet meer functioneel. De werkgroep omschrijft de bestaande gebouwen als 'doorgaans in slechte staat, oud, onaangepast en onaangenaam'. De

toestand van de schoolgebouwen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is vooral slechter dan in de meer landelijke gebieden in Vlaanderen, maar zelfs in vergelijking met grote steden als Gent en Antwerpen, lijken de noden in Brussel groter. Dit heeft ondermeer te maken met de specifieke ontstaanswijze van kleine vestigingsplaatsen – de burgerhuizen; eerst één, dan twee, dan drie naast mekaar – en het specifieke gegeven van Franstalige en Nederlandstalige scholen die één site delen. Algemeen wordt verwacht dat de geplande inventarisatie door AGIO van de toestand van de Vlaamse schoolgebouwen deze these alleen maar zal onderschrijven.

Het gebrek aan open ruimte en de extreem hoge grondprijzen in de Brusselse grootstedelijke context maken bouwen extra duur. Daartegenover staat de financiële onmogelijkheid van vele schoolbesturen om een bouwdoosier te realiseren. De werkgroep pleit dan ook voor een ruimere financiering door de overheid van bouwprojecten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De werkgroep geeft daarbij prioriteit aan de consolidatie en renovatie van de bestaande infrastructuur, zonder nieuwe stichtingen uit te sluiten. Een oplossing van capaciteitsproblemen zit ook, weliswaar slechts gedeeltelijk, in het beter aanwenden van ruimten bij heropbouw of renovatie.

Alternatieve financieringsmechanismen, zoals de DBFM⁶ of het project 'passief bouwscholen', bieden allicht onvoldoende antwoorden op problemen als wachttijden, eigen inbreng van middelen en het vinden van geschikte terreinen. Creatieve opportuniteiten om het kostenplaatje rond te krijgen, zoals de gedeeltelijke aanwending van nieuwe of vernieuwde schoolgebouwen voor andere doeleinden, dienen verder onderzocht te worden.

Naast het financiële aspect, vraagt de werkgroep dat de Vlaamse overheid al haar mogelijkheden en kanalen zou aanwenden teneinde goodwill te creëren bij de Franstaligen ten aanzien van het Nederlandstalig onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het gebrek aan goodwill bij zowel de Brusselse politieke overheden, de Brusselse stedenbouwkundige administratie, als de eigenaars van gronden en gebouwen (erfpacht), wordt door alle actoren als een belangrijke belemmerende factor beschouwd.

Gezien de bevolkingsdichtheid, de capaciteitsproblemen en de wenselijkheid om creatief in te spelen op opportuniteiten, dient de programmatievoorwaarde van 2 km voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest volledig losgelaten te worden.

De werkgroep pleit voor het in stand houden en zelfs uitbreiden van het urgentiefonds van de VGC na 2009. De werkgroep ziet in het schoolinterventieteam een manier om opleiding, tewerkstelling en infrastructuurverbetering aan elkaar te koppelen. De werkgroep stelt voor het schoolinterventieteam uit te breiden.

2.3 Scholengemeenschappen

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest telt voor het secundair onderwijs één scholengemeenschap per onderwijsnet. Met uitzondering van het gemeenschapsonderwijs (2 scholengemeenschappen), wordt het basisonderwijs echter gekenmerkt door een geografische versnippering van scholengemeenschappen (5 scholengemeenschappen in het gesubsidieerd officieel onderwijs en 9 scholengemeenschappen in het gesubsidieerd vrij onderwijs).

De werkgroep is het er over eens dat de scholengemeenschap de hefboom kan zijn voor schaalvergroting en professionalisering van zowel het leerkrachtenkorps, als van de directies. Schaalvergroting is immers vaak bevorderend voor een efficiënt gebruik van de toegekende middelen. Er is geen consensus over de wenselijkheid om binnen het basisonderwijs scholengemeenschappen te vormen op basis van geografische ligging, dan wel op basis van het pedagogisch project.

⁶ Design - Build - Finance - Maintain

Gelet op de specifieke grootstedelijke context in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is het aangewezen dat de scholengemeenschappen meer middelen krijgen om leerkrachten en directies te ondersteunen (o.a. door meer uren mentoraat), om initiatieven te ontwikkelen die de sfeer in de scholen ten goede komen en de integratie van het leerkrachtenkorps binnen Brussel te bevorderen.

De onderwijsinspectie merkt op dat het de scholengemeenschappen, vergeleken met de schoolbesturen/inrichtende machten, aan werkelijke beleidsbevoegdheden ontbreekt. De uitoefening van beleidsbevoegdheden door de scholengemeenschap is echter reglementair al mogelijk door het creëren van een juridische structuur (fusie/koepelstructuur) door de onderliggende schoolbesturen/inrichtende machten. Deze optie moet op vrijwillige basis worden genomen en kan derhalve niet van overheidswege worden opgelegd.

De werkgroep opteert daarnaast ook voor een versterking en professionalisering van de schoolbesturen/inrichtende machten door ondermeer te investeren in opleiding en vorming van de betrokkenen. Ook hierin kan de scholengemeenschap als initiator en stimulator optreden. De werkgroep benadrukt de complementariteit van deze ondersteunende maatregelen. Het is een "en-en-verhaal".

2.4 Omkadering en werkingsmiddelen

In zijn discussienota 'Krijtlijnen voor de nieuwe financiering van het leerplichtonderwijs' van 15 juni 2007 opteert de heer Frank Vandenbroucke, Vlaams minister voor Werk, Onderwijs en Vorming, ervoor om de ondersteuning die de Brusselse scholen nu krijgen, op hetzelfde peil te houden. De werkgroep beaamt dat de uitdagingen groot zijn om een dergelijke extra investering voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel te rechtvaardigen. De extra middelen zijn nodig om de kwaliteit van het Nederlandstalig onderwijs te verzekeren.

Het nieuwe financieringssysteem voorziet dat voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel dezelfde leerlingen- en schoolkenmerken en dezelfde verrekeningswijze zal gebruikt worden als voor de scholen in Vlaanderen. Indien zou blijken dat het Nederlandstalig onderwijs in Brussel op basis van het huidige financieringssysteem meer middelen krijgt dan met het nieuwe systeem gebaseerd op leerlingenkenmerken, dan zal dat surplus onder de Nederlandstalige scholen in Brussel worden verdeeld. Aan de toekenning van dit surplus zal een zekere voorwaardelijkheid en verantwoordingsplicht worden gekoppeld.

De leden van de werkgroep stellen voor om het surplus aan middelen ongekleurd ter beschikking te stellen van de scholengemeenschappen met het oog op het leggen van eigen accenten en het ontwikkelen van een eigen beleid. De werkgroep vond geen consensus met betrekking tot de verdeelsleutel vanuit de overheid aan de scholengemeenschappen. Een aantal leden opteren om dit eveneens te linken aan de context van de indicatoren. Andere leden pleiten eerder om de middelen à rato van de leerlingenaantallen te verdelen.

Ingaand op de uitnodiging van minister Frank Vandenbroucke in zijn discussienota, doet de werkgroep alvast volgende suggesties waaruit scholengemeenschappen ondermeer kunnen kiezen om het eventuele surplus zinvol te besteden:

- bijsturen van het Brussels Curriculum met het oog op een nog grotere effectiviteit
- extra inspanningen ter bevordering van het taalvaardigheidsonderwijs Nederlands
- extra middelen voorzien in de opstartfase voor nieuwe studiegebieden afgestemd op knelpuntberoepen in de Brusselse regio (TSO/BSO)
- extra middelen inzetten voor de begeleiding van moeilijke leerlingen (watervalstelsysteem, spijbelproblematiek)
- extra begeleiding voor leerlingenstages in TSO/BSO
- organiseren van een pool met vervangingsleerkrachten, inclusief voor TSO/BSO richtingen
- extra ondersteuning bij het organiseren van initiatieven voor nieuwe leerkrachten
- extra taalondersteuning voorzien in 1° graad SO
- extra begeleiding organiseren voor overgang kleuteronderwijs naar lager onderwijs

- extra ondersteunen van 'brede' scholen in Brussel
- ...

De werkgroep vraagt ook aandacht voor de omkadering en werkingsmiddelen van de Brusselse CLB's en de scholen voor buitengewoon onderwijs.

2.5 Personeel

De moeilijkheden met betrekking tot het aantrekken en behouden van directies en leerkrachten in een aantal Brusselse scholen is niet bevorderlijk voor de beleidskracht in de scholen. Continuïteit en deskundigheid gaan immers grotendeels en heel vaak samen. De problemen stellen zich hierbij nog manifester indien leerkrachten en directies afhaken in de loop van het schooljaar.

De werkgroep onderschrijft dat er maatregelen moeten komen die beginnende leraren en directies op een positieve manier aan Brussel binden. Incentives op verschillende domeinen zijn nodig om deskundig onderwijspersoneel te kunnen aanwerven en te kunnen houden in het Brussels Nederlandstalig onderwijs.

Een eerste element betreft de lerarenopleiding. De werkgroep is van mening dat de lerarenopleiding meer en specifiek moet afgestemd worden op de taaldiversiteit en de grootstedelijke context, gekoppeld aan de Brusselse scholen. Gezien leerkrachten uit gans Vlaanderen worden gerekruteerd, moeten beide componenten best in de lerarenopleiding van alle hogescholen worden geïntegreerd. Het verder uitwerken van een Brusselstage, gekoppeld aan een extra voordeel voor de betreffende student (bv. via de toekenning van extra studiepunten), het aanbieden van een intensief taalbad Frans en het creëren van uitwisselingsmogelijkheden met Franstalige scholen zijn nader te onderzoeken pistes in deze context. Ook het aanbieden van een opleiding Frans binnen de lerarenopleiding, die de afgestudeerde onderwijsgeevenden in staat stelt om op een kwalitatief hoogstaande manier het vak Frans te onderwijzen, lijkt voor de werkgroep het overwegen waard, gezien de gewijzigde vooropleiding van de studenten.

De wet van 30 juli 1963 houdende taalregeling in het onderwijs verplicht de scholen in Brussel om vanaf het derde leerjaar Frans te geven. In de meeste scholen wordt deze opdracht toegewezen aan de klastitularis. Deze leerkrachten moeten hun grondige kennis van het Frans bewijzen door te slagen in het taalexamen. De slaagpercentages, die schommelen rond de 30 %, tonen aan dat heel wat leerkrachten struikelen over dit taalexamen.

Vertrekkende van de huidige taalwetgeving is de werkgroep van mening dat het niveau van het taalexamen 'grondige kennis van het Frans' moet behouden blijven. De werkgroep pleit wel voor modularisering waarbij deelattesten voor geslaagde onderdelen van het examen geldig blijven. De taalafwijking gedurende maximaal 3 schooljaren biedt aan personeelsleden de mogelijkheid om zich voor te bereiden op het taalexamen door het volgen van specifieke opleiding. Verdere afstemming tussen de aangeboden opleiding en de eisen van het taalexamen is aangewezen.

In geval van wijzigingen aan de taalwetgeving dient de verplichting van het taalexamen en de modaliteiten ervan opnieuw bekeken.

De taakbelasting voor het onderwijzend personeel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt door de leden van de werkgroep als zwaarder beschouwd dan elders. Er is meer energie nodig om dezelfde resultaten te bereiken. Om hieraan tegemoet te komen, opteert de werkgroep ervoor om de leerkracht vooral te ondersteunen in zijn of haar kerntaak, namelijk in het lesgeven. Eerder dan te kiezen voor een lineaire vermindering van de klasgrootte, opteert de werkgroep voor een extra personeelslid in de klas in functie van de nodige differentiatie. Opgedane ervaring ter zake leert dat dit tot vernieuwende en motiverende effecten resulteert. Het inzetten van taalassistenten in de kleuterklas kan bijgevolg een dubbel positief effect creëren: bijdragen tot de taalontwikkeling van kleuters en de kleuteronderwijzer effectief ondersteunen in de klas.

De opvang en begeleiding van vooral jonge leerkrachten zijn belangrijk. Zij hebben een klankbord nodig. De uren mentoraat op niveau van de scholengemeenschap kunnen hiertoe bijdragen, maar zijn onvoldoende.

Extra coaching, teamwerk, en degelijke begeleiding verhogen het welbevinden van leerkrachten op school. Het hoeft geen betoog dat ook dit welbevinden een cruciale factor is met het oog op het behoud van personeel aan een school.

De vandaag toegestane salaristoelage die inging op 1 september 2002 en enkel van toepassing is op personeelsleden (onderwijzend personeel, ICT-coördinatoren, zorgcoördinatoren, en directies basisonderwijs) uit het lager onderwijs die geslaagd zijn in het taalexamen, blijkt onvoldoende om leraren en directies aan Brussel te binden. De werkgroep is er zich van bewust dat een hogere bezoldiging niet noodzakelijk motiverend werkt, en dat de motiverende effecten sterk verschillen van individu tot individu. Bovendien is loondifferentiatie sowieso een gevoelig gegeven. Nochtans meent de werkgroep dat werken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een meerkost betekent voor de personeelsleden (tijd voor verplaatsing, kosten kinderopvang,...) en dat deze meerkost financieel moet worden gecompenseerd. De werkgroep pleit ervoor om als financiële tegemoetkoming de anciënniteit in het BHG sneller op te bouwen, op voorwaarde dat de opgebouwde rechten ook effectief verloren gaan bij het beëindigen van de tewerkstelling in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel.

De specifieke uitdagingen voor de Brusselse CLB's verantwoordt dat ook deze groep van personeelsleden een taalbonus krijgen na het slagen in een taalexamen 'grondige kennis van het Frans'.

2.6 Sociale voordelen

M.b.t. sociale voordelen dienen mogelijk afspraken gemaakt te worden met de Franstalige gemeenschap. De uitdagingen voor VGC situeren zich ondermeer op het vlak van regiefunctie voor een Brussels flankerend onderwijsbeleid. Of VGC vanuit deze regierol ook kan en mag bijdragen m.b.t. sociale voordelen, dient verder te worden onderzocht.

2.7 Netwerking met andere beleidsdomeinen

Andere domeinen, zoals welzijn, hebben eveneens een verantwoordelijkheid naar het Nederlandstalig Brussels onderwijs. Binnen de werkgroep werd er hierbij vooral gepleit voor het versterken van het netoverstijgende time-outproject. Voor Kind & Gezin is er een opdracht weggelegd om sterkere inspanningen te leveren naar de Brusselse Nederlandstalige kinderdagverblijven. Hier kan de taalverwerving van het Nederlands starten. Het aanbod van kinderdagverblijven is aan uitbreiding toe. Ook de uitbreiding van het schoolinterventieteam werd hier nog eens uitdrukkelijk vermeld.

3. (Beleids)aanbevelingen

1.	Capaciteit
	<ul style="list-style-type: none">• Centraal registratiesysteem van inschrijvingen ontwikkelen.• Nader onderzoek naar de reële omvang van het capaciteitsprobleem.• Opzetten van samenwerking en wisselwerking met het Franstalig onderwijs.
2.	Infrastructuur
	<ul style="list-style-type: none">• Een ruimere financiering door de overheid van bouwprojecten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.• Goodwill creëren bij de Franstaligen ten aanzien van het Nederlandstalig onderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.• De programmatievoorwaarde van 2 km voor het BHG afschaffen.• Het urgentiefonds van de VGC na 2009 in stand houden en zelfs uitbreiden.• Het schoolinterventieteam uitbreiden.
3.	Scholengemeenschappen
	<ul style="list-style-type: none">• Meer middelen naar schoolgemeenschappen om leerkrachten en directies te ondersteunen (o.a. door meer uren mentoraat), om initiatieven te ontwikkelen die de sfeer in de scholen ten goede komen en de integratie van het leerkrachtenkorps binnen Brussel te bevorderen.• Investeren in opleiding en vorming voor de versterking en professionalisering van de schoolbesturen/inrichtende machten.
4.	Omkadering en werkingsmiddelen
	<ul style="list-style-type: none">• Extra investeringen voor het Nederlandstalig onderwijs in Brussel borgen.• Eventuele surplus aan middelen (ingevolge nieuwe financiering) ongekleurd ter beschikking te stellen van de scholengemeenschappen met het oog op het leggen van eigen accenten en het ontwikkelen van een eigen beleid.• Aandacht voor de omkadering en werkingsmiddelen van de Brusselse CLB's en de scholen voor buitengewoon onderwijs.
5.	Personeel
	<ul style="list-style-type: none">• Alle lerarenopleidingen in Vlaanderen meer afstemmen op de taaldiversiteit en de grootstedelijke context. Het verder uitwerken van een Brusselstage, gekoppeld aan een extra voordeel voor de betreffende student (bv. via de toekenning van extra studiepunten), het aanbieden van een intensief taalbad Frans en het creëren van uitwisselingsmogelijkheden met Franstalige scholen. Het aanbieden van een degelijke opleiding Frans binnen de lerarenopleiding.

- Het niveau van het taalexamen 'grondige kennis van het Frans' behouden, maar modularisering uitwerken.
- In geval van wijzigingen aan de taalwetgeving de verplichting van het taalexamen en de modaliteiten ervan opnieuw bekijken.
- De leerkracht vooral ondersteunen in zijn of haar kerntaak, nl. in het lesgeven. Een extra personeelslid in de klas in functie van de nodige differentiatie, het inzetten van taalassistenten in de kleuterklas.
- Meerkost compenseren door als financiële tegemoetkoming de anciënniteit in het BHG sneller op te bouwen, op voorwaarde dat de opgebouwde rechten ook effectief verloren gaan bij het beëindigen van de tewerkstelling in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel.
- De personeelsleden van de Brusselse CLB's een taalbonus geven na het slagen in een taalexamen 'grondige kennis van het Frans'.

6. Sociale voordelen

- Afspraken maken met de Franstalige gemeenschap.
- Verfijnen van rol voor VGC m.b.t. regiefunctie voor een Brussels flankerend onderwijsbeleid en rol m.b.t. sociale voordelen.

7. Netwerking met andere beleidsdomeinen

- Andere domeinen, zoals welzijn, sensibiliseren m.b.t. het Nederlandstalig Brussels onderwijs.
- Het versterken van het netoverstijgende time-outproject.
- Een sterkere inspanning van Kind & Gezin naar de Brusselse Nederlandstalige kinderdagverblijven.
- Het aanbod van kinderdagverblijven uitbreiden.
- Het schoolinterventieteam uitbreiden.

Hoofdstuk 4. Scholen en scholengemeenschappen: curriculaire themata

1. Inleiding

De eerste vergadering van werkgroep drie stond volledig in het teken van het talenbeleid van Brusselse scholen. De discussie werd opgedeeld in de twee deelthema's : taalbeleid Nederlands en het specifieke probleem van het onderricht van het vak Frans in Brussel.

De tweede vergadering stond in het teken van het versterken van de beleidskracht van scholen in verband met het voeren van een sterk evaluatie- en outputbeleid.

De derde vergadering van de werkgroep stond in het teken van het activeren van technisch en beroepsonderwijs, het verbreden van het studieaanbod en evenwichtig afstemmen op arbeidsmarkt. Een belangrijk deelthema was de evaluatie van het Brussels curriculum als werkvorm om te werken aan taalachterstand in het secundair onderwijs. Heel in het bijzonder kwam de rol van de eerste graad SO en de problematische overgang tussen BaO en SO uitvoerig aan bod.

2. Behandelde thema's

2.1 Het talenbeleid versterken

De leerlingenpopulatie van het Brussels Nederlandstalig onderwijs evolueerde van een homogeen Nederlandstalige naar een meertalige leerlingenpopulatie. De Onderwijsinspectie stelde vast dat dit niet in alle scholen leidde tot het voeren van een aangepast talenbeleid. Het versterken van het talenbeleid van scholen dringt zich daarom op. Taalrelativisme is immers de vijand van gelijke kansen. Naast algemene taalversterkende initiatieven (zoals beschreven in de Talennota van minister Frank Vandenbroucke) heeft de Brusselse context haar eigen noden.

2.1.1 Algemene suggesties voor een versterkt talenbeleid

De discussie startte met de vaststelling dat in Brussel het scharniermoment niet gesitueerd is tussen het basisonderwijs en het eerste jaar van het secundair maar wel tussen het eerste en tweede secundair. De overgang BaO – SO is problematisch. Het getuigschrift basisonderwijs garandeert immers geen bepaald niveau van de kennis van het Nederlands. Waarbij geregeld de vraag rees wat de waarde is van het getuigschrift. Er is in de scholen (met een eerste graad secundair onderwijs) in elk geval nood aan meer informatie over het niveau Nederlands van leerlingen die instromen in het eerste jaar van het secundair onderwijs.

Er is in de werkgroep een consensus dat taaltoetsen in Brussel zinvol zijn maar niet enkel bij de overstap van basisonderwijs naar secundair onderwijs. Taaltoetsen moeten een onderdeel zijn van het leertraject en op geregelde tijdstippen worden afgenomen. Er is eveneens consensus over het feit dat de resultaten van een taaltoets niet zinvol zijn om een beslissing te nemen over het bekomen van een getuigschrift of om een studieoriëntering te sturen. Het afnemen van taaltoetsen is geen finaliteit op zich en is enkel zinvol indien er remediëring en een aanpassing van het didactisch handelen op volgt. Leraars moeten ondersteund worden in het afnemen en interpreteren van taaltoetsen.

Taaltoetsen kaderen in het algemeen talenbeleid⁷ van een school. De Brusselse scholen moeten het voeren van een bewust talenbeleid verplicht opnemen in de schoolwerkplanning, met als uiteindelijk doel het nastreven van de ontwikkelingsdoelen en bereiken van de eindtermen voor alle leergebieden, niet alleen voor de taalgerelateerde leergebieden. Het talenbeleid vertrekt vanuit een duidelijke visie en koppelt daar een aantal operationele doelstellingen aan. De school evalueert het talenbeleid voortdurend en stuurt indien nodig bij. De scholen werken regelmatig hun talenbeleid bij op het niveau van de klas, de school maar ook in hun contacten met de buurt en spenderen in het bijzonder aandacht aan taalvaardigheidsonderwijs, taalgericht vakonderwijs, het afstemmen van de leerlijnen in de diverse leerplannen en het afstemmen van het didactisch handelen op de problematiek in de klas.

Essentieel is de kennis en informatie die scholen hebben over leerlingen. Scholen moeten leren omgaan met een gedifferentieerde leerlingenpopulatie en de informatie gebruiken om het schoolbeleid vorm te geven. Brussel kan een voortrekker zijn op het gebied van informatieoverdracht bij school- en niveauovergangen. In de werkgroep heerst er een consensus dat er moet gestreefd worden naar het ontwikkelen van een overdrachtdossier en competentieportfolio voor elke leerling. Deze overdracht van informatie kan naast een bredere eerste graad (zie verder) een oplossing vormen voor de problematische overgang tussen het BaO en het SO.

Enkele bedenkingen bij het uitwerken van het overdrachtdossier zijn:

- Gezien de grote in- en uitstroom van leerlingen van buiten Brussel dient dit overdrachtdossier op termijn best ook minstens ingang te vinden in de Rand rond Brussel.
- Met overdrachtdossier bedoelen we in deze context een door de school uitgewerkt dossier met per leerling resultaten op interne evaluaties, resultaten op "brusseltoetsen" en informatie, afkomstig van MDO en CLB. Naast een overdrachtdossier beheerd door het onderwijs lijkt een competentieportfolio beheerd door de leerlingen/ouders een goed idee. Een persoonlijk portfolio is een individueel dossier dat door de leerling (en zijn ouders) met hulp van zijn leerkrachten wordt opgebouwd. Op basis van zelfreflectie t.a.v. resultaten op interne en externe toetsen tracht de leerling zijn eigen kennen en kunnen (interesses, competenties, capaciteiten) in kaart te brengen. Evolutie inzake taalvaardigheid staat centraal.
- Uiteraard is het van belang dat ook ouders de nodige feedback krijgen over de sterktes en zwaktes van hun kinderen en dat er niet over de hoofden heen van de ouders informatie stroomt tussen scholen. Dit proces moet door scholen bewaakt worden in hun contacten met de ouders.
- Brussel kent veel schoolveranderingen zodat er best centraal afspraken worden gemaakt over een efficiënte overdracht. Het ontwikkelen van een Brussels digitaal overdrachtdossier zou kunnen worden onderzocht.
- De informatieoverdracht vindt best plaats in een direct contact of met andere woorden in een warme overdracht tussen twee scholen.
- Leerkrachten moeten uiteraard in staat zijn om te leren diagnosticeren en de sterktes en zwaktes van leerlingen goed in te schatten. Er is dus zeker nood aan deskundigheidsbevordering voor het in beeld brengen van leerlingen, voor het leren diagnosticeren, etc. Ook op meso-niveau in het kader van een goed talenbeleid is het noodzakelijk dat scholen kunnen leren welke gevolgen ze kunnen trekken uit het meten/opvolgen van de bereikte resultaten. Ook daar kan ondersteuning en begeleiding een rol spelen om leerkrachten en directies te helpen met het maken van beginsituatieanalyses en het vertalen in concrete acties en doelstellingen (zie GOK waar deze aanpak al ingang vond).
- Er dient tenslotte op gewezen te worden dat de informatieoverdracht reeds moet starten in het kleuteronderwijs. Problemen bij de overgang van het lager onderwijs naar het secundair onderwijs kunnen voorkomen worden door een vroege en goede start in het kleuteronderwijs.

⁷ Een coherent talenbeleid bestrijkt drie niveaus: micro (klas), meso (school) en macro (buurt). Een taalbeleid biedt naast pedagogisch-didactische elementen ook een antwoord op ondermeer volgende vragen : welk taalgebruik bij oudercontacten ?, Nederlands ook verplicht op de speelplaats?, welke initiatieven kunnen scholen nemen om de taalvaardigheid van leerlingen, ouders en eventueel kinderen in de buurt te verbeteren etc... Deze vragen komen aan bod in hoofdstuk 2. Leerlingen en ouders.

De werkgroep pleit niet voor aangepaste eindtermen en leerplannen Nederlands voor Brussel. Het probleem zijn niet zozeer de leerplannen maar wel de leerlijnen Nederlands die niet zijn afgestemd op de leerlijnen van de zaakvakken. Geregeld worden in zaakvakken taalelementen gebruikt die de leerlingen nog niet hebben geleerd. Er moet dus een oefening gemaakt worden waarbij de leerlijnen in de leerplannen worden afgestemd.

De werkgroep signaleert ook een probleem van hanteerbaarheid van de leerplannen. Dit is te wijten aan een gebrek aan kennis van de leerplannen en een moeilijke implementatie. Begeleiding is aangewezen.

2.1.2. Frans

Het is in Brussel aangewezen om na te denken over een gehele of gedeeltelijke herziening van de verplichte lestijd Frans zodat een andere invulling mogelijk wordt (verwerving en taalvaardigheid Nederlands, ...) voor de kinderen die het Frans voldoende machtig zijn conform de vereisten van de eindtermen. Juridisch is er een opening om de bestaande regelgeving betreffende de taalwetgeving in het onderwijs aan te passen.

Toch zullen we erover moeten waken de lestijden Frans op voldoende wijze te blijven aanbieden aan de Nederlandstalige kinderen in Brussel en blijft het dus zinvol en noodzakelijk om te investeren in een kwaliteitsvol onderwijs Frans.

Daar waar de werkgroep voor Nederlands en andere vakken geen afzonderlijke Brusselse leerplannen voorstelt stellen de meeste leden dit voor het vak Frans wel voor. In tegenstelling tot Vlaanderen is er in Brussel vanaf de tweede graad verplicht onderricht van het Frans. Brusselse leerlingen krijgen dus systematisch meer Frans gedurende meer onderwijstijd dan hun Vlaamse lotgenoten. Bovendien is de leerlingengroep anders samengesteld dan in het ééntalige Vlaanderen. Hij bestaat behalve uit Nederlandstaligen ook uit leerlingen met het Frans als moedertaal of tweede taal. Deze taalheterogene groep en de specifieke taalregeling zijn argumenten voor aangepaste leerplannen. In elk geval is een verfijning van de leerplannen aangewezen. Deze verfijning handelt voor de Nederlandstalige leerlingen over de invulling van de in vergelijking met Vlaanderen extra uren Frans maar handelt ook over de invulling van de eventuele uren Nederlands die de uren Frans vervangen voor de groep niet-Nederlandstalige leerlingen.

2.2 Evaluatiebeleid

De onderwijsinspectie stelt in vele scholen een problematisch evaluatiebeleid vast.

Een algemene conclusie is dat het evalueren vaak beperkt wordt tot louter vaststellen. Brussel kent echter daarbovenop specifieke problemen.

Eén van deze specifieke aandachtspunten betreft het attesteringsbeleid. Zoals uit de startnota blijkt, verschilt het attesteringspatroon in Brussel van dit in de rest van Vlaanderen. Het percentage A-attesten zou hoger moeten liggen, het percentage C-attesten lager. De verklaring voor dit afwijkend patroon kan niet uitsluitend aan een andere werking van de delibererende klassenraden worden toegeschreven. Wellicht heeft het ook te maken met de problematische overgang van basis- naar secundair onderwijs en de opstapeling van leerproblematieken bij de leerlingen om tal van redenen (waaronder de gebrekkige kennis van het Nederlands). Het lijkt ons dan ook zinvol deze problematiek systematisch aan te pakken.

Wellicht moet in een eerste fase per scholengemeenschap een verdere analyse van de attesteringsproblematiek worden uitgevoerd op basis van een globaal analysekader dat in alle scholengemeenschappen gevolgd wordt. Na analyse lijkt het aangewezen de resultaten ervan onderling te vergelijken en op basis daarvan een gezamenlijk remediëeringsplan uit te werken.

De werkgroep stelt voor dat de Brusselse scholen zich engageren tot het aanpassen van het schoolbeleidsplan om een breed gedragen visie m.b.t. evaluatie uit te werken. Dergelijke visie houdt naast het adequaat testen zelf ook opvolging en begeleiding in. Scholen kunnen de nascholingsmiddelen bij voorrang hieraan besteden. De uitdaging die we ons vooropstellen is

om met alle Brusselse scholen het concept van de leerlingenevaluatie kritisch te bekijken. Daarbij moeten we de volgende principes in het oog houden :

- De leerlingenevaluatie moet een vast onderdeel worden van het leerproces.
- Scholen moeten duidelijke en eenduidige criteria vastleggen voor evaluatie van leerlingen
- Scholengemeenschappen moeten een discussie voeren over de leerlingenbegeleiding (kernopdracht) in relatie met het studieaanbod en de studieoriëntering. De taken van de scholengemeenschap inzake leerlingenbegeleiding moeten minder vrijblijvend in de regelgeving worden omschreven.

Net zoals in het kader van het talenbeleid is de kennis en informatie die scholen hebben over leerlingen zeer pertinent in het kader van een evaluatiebeleid. Bij het ontwikkelen van een overdrachtdossier moet erover gewaakt worden dat naast gegevens over taal- en cognitieve vaardigheden ook de sociaal- emotionele vaardigheden van leerlingen in beeld worden gebracht. (zie opmerkingen over overdrachtdossier in rubriek talenbeleid).

We denken ook dat het zinvol is werk te maken van het opzetten van netwerken van scholen, leraren en vakgroepen binnen en eventueel ook buiten Brussel om toetsen en evaluatiecriteria met elkaar te bespreken, te vergelijken en eventueel bij te sturen. Hetzelfde geldt voor het ontwikkelen van een adequate informatieoverdracht tussen scholen.

2.3 Outputbeleid

De schoolse vertraging in het basisonderwijs in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is hoger dan in Vlaanderen (maar lager dan in Antwerpen). Wat de schoolse vertraging in het secundair onderwijs betreft zet de trend die werd vastgesteld in het basisonderwijs, zich hier verder. De achterstand opgelopen in het basisonderwijs blijft uiteraard doorwegen.

De lage slaagcijfers in 1A brengen de overgang tussen het basis- en het secundair onderwijs onder de aandacht. Betekent dit dat de leerlingen de eindtermen van de basisschool niet hebben bereikt? De zwakke resultaten kunnen ook te wijten zijn aan een onevenwichtig studieaanbod: starten de leerlingen wel op de juiste plaats? Zijn er voldoende mogelijkheden om een meer technisch aanbod te volgen? Wordt de B-stroom op een positieve wijze voorgesteld en ingevuld?

De lage slaagcijfers leiden ook tot grote leerlingenstromen tussen verschillende scholen. De percentages qua uitstroom liggen veel hoger dan in Vlaanderen. Een grote groep scholen laat veel leerlingen uitstromen maar heeft quasi geen instroom. Een andere groep kent zowel veel uitstroom als instroom. Een beperkte groep scholen vangt vooral leerlingen op. Deze bewegingen zijn enigszins zorgwekkend. Het feit dat ook binnen een graad zoveel leerlingen van school veranderen is echt alarmerend. Zowel voor de leerling als voor de opvangende school wordt het zeer moeilijk om een graadsleerplan te realiseren. Deze grote uitstroom moet ook in verband gebracht worden met de spijbelproblematiek. Het verhuizen van school, het doorlopen van een cascade is niet gunstig voor het ontwikkelen van een band met de school en is vaak nefast voor de motivatie. Het belang van een goede oriëntering kan niet genoeg benadrukt worden in deze context.

Outputgegevens zijn data van kwantitatieve en kwalitatieve aard die weergeven in welke mate een school kwaliteitsvol onderwijs nastreeft en realiseert. Met systematisch verzamelde outputgegevens (betrouwbare, valide, aanvaardbare gegevens) kan de school verantwoorden en legitimeren in welke mate ze haar vooropgezette doelen nastreeft en realiseert en in hoeverre ze voldoet aan haar maatschappelijke opdracht. Daarbij is het belangrijk dat de scholen beschikken over referentiemateriaal van andere scholen en van gelijkaardige scholen. Het beschikbaar stellen van deze gegevens kan de scholen een heel eind op weg helpen bij het voeren van een eigen outputbeleid. In het kader van het meten en analyseren van de output zijn volgende elementen belangrijk: attesteringen en attesteringsspatronen, resultaten in het vervolgonderwijs, tewerkstellingsgegevens en afwezigheden.

Outputgegevens worden door te weinig scholen geregistreerd en geïnterpreteerd. Door registratie van en reflectie over de outputgegevens kan de school dus de kwaliteit van haar on-

derwijs evalueren. In de Brusselse context is het voor de scholen van cruciaal belang om na te gaan wat het interne rendement van het geboden onderwijs in het Nederlands is. Scholen moeten kunnen onderzoeken of de beleidskeuzes die ze maken op het vlak van eigen werking maar ook ondersteuning, begeleiding en projecten effectief bijdragen tot het leren van hun leerlingen.

Uit de doorlichtingsverslagen van de inspectie blijkt dat er in het basisonderwijs een uitgesproken verband bestaat tussen enerzijds het registreren en functioneel aanwenden door de school van de outputgegevens en anderzijds het realiseren van de zorgbreedte. In het secundair kunnen scholen die afstudeerresultaten bijhouden goede scores voorleggen, vooral in het universitair onderwijs.

De werkwijze in het kader van het GOK-beleid kan een inspiratie zijn voor het voeren van een outputbeleid. Behalve voor het bekomen van extra GOK-middelen is er momenteel geen verplichting tot het voeren van een beginsituatieanalyse en een zelfevaluatie. Er kan gepleit worden voor het verplicht invoeren van de methodiek van gegevensverzameling en zelfevaluatie. Er is geen consensus over het niveau waarop deze gegevensverzameling moet gebeuren (scholen – scholengemeenschap – Brussel). Een goed monitoringsysteem vergt in elk geval een bereidwilligheid om te komen tot een transparante uitwisseling van informatie.

2.4 Onderwijsaanbod SO

Relevante vaststelling voor het onderwijsaanbod in het Brussels secundair onderwijs is dat de leerlingenaantallen globaal stijgen maar dat tegelijkertijd ook het aantal kansarme en taalzwakke leerlingen stijgt (GOK-cijfers). Het ASO aandeel in het onderwijsaanbod is groter dan gemiddeld hoewel dit deels kan verklaard worden door de centrumfunctie van Brussel en het aantrekken van leerlingen van buiten Brussel. Het TSO/BSO heeft weinig nijverheidstechnische studierichtingen in het aanbod. De inspanningen die worden geleverd met aanvangsondersteuning voor de programmering van nieuwe studierichtingen kennen voorlopig niet het verhoopte succes. Brusselse scholen zijn tenslotte gemiddeld kleinschaliger dan scholen in Vlaanderen. De nadelige effecten van de kleinschaligheid van scholen zijn de versnippering van deskundigheid en middelen en een beperkte draagkracht om te investeren en te werken aan zorg, studieoriëntering, taalbeleid, ...

Dit alles kadert in een context van hoge jeugdwerkloosheid en ongekwalificeerde uitstroom in Brussel. De uitdagingen bestaan er dan ook in om het onderwijsaanbod met name in TSO/BSO te verbreden, te activeren en beter af te stemmen op de arbeidsmarkt. Hiervoor hebben de scholen sterke partners nodig.

De werkgroep wenst er wel op te wijzen dat er nood is aan specifieke cijfers van de jeugdwerkloosheid en ongekwalificeerde uitstroom van Brusselse leerlingen uit het Nederlandstalige onderwijs. Deze cijfers zijn er vooralsnog niet zodat het moeilijk is om de output van het Nederlandstalig onderwijs te evalueren.

Het Nederlandstalig onderwijs kan immers niet alleen instaan voor het oplossen van de jeugdwerkloosheid in het gewest. Afspraken met de Franstalige collega's en andere partners zijn noodzakelijk.

Een voorstel vanuit de werkgroep is om de zware procedure voor het programmeren van nieuwe studierichtingen/studiegebieden vroeger in het schooljaar af te ronden. De huidige procedure wordt veel te laat afgerond om de scholen nog toe te laten fatsoenlijk te rekruteren. De procedure eindigt medio mei en moet eigenlijk reeds in januari zijn afgerond om zinvol te zijn. Een mogelijke oplossing bestaat erin om met de procedure te starten in het voorafgaande schooljaar om zo toe te laten tijdig af te ronden.

Er werd een pleidooi gehouden voor een masterplan om het onderwijsaanbod te verbreden en beter af te stemmen op de arbeidsmarkt. Indien we echter qua onderwijsaanbod blijven denken op het niveau van de individuele scholen hebben we geen garantie op een evenwichtig aanbod. Het masterplan is een meerjarenplan doch moet dit op relatief korte termijn door de vertegenwoordigers van het Brussels secundair onderwijs worden besproken. Tevens moeten de diverse socio-economische actoren mee betrokken worden om het vaak karikaturale beeld

van het bedrijfsleven van jongs af aan te doorbreken. Het systeem van aanvangsondersteuning kan scholen helpen om leemtes in het aanbod te vullen.

Bij deze mag de eerste graad en de problematische overgang BaO – SO niet vergeten worden. In de A-stroom van de eerste graad moeten bruggen gebouwd worden tussen ASO, TSO en KSO. De eerste graad moet anders en breder ingevuld worden met meer aandacht voor techniek en cultuur. De A-stroom wordt momenteel wellicht te academisch ingevuld. Een meer diverse invulling zou ook de perceptie van ouders ten goede komen en de bezetenheid met ASO voor een stuk wegnemen ten voordele van TSO/BSO en KSO.

Het ontbreekt ouders en sommige leerkrachten aan kennis over de inhoud van de verschillende studierichtingen. Zeker wat TSO/BSO/KSO richtingen betreft. Dit gebrek aan informatie bemoeilijkt een adequate toeleiding. De VGC moet de inspanningen die worden geleverd voor de jaarlijkse studiekeuzebeurs verder zetten en blijven focussen op het bereiken van leerkrachten en (kansarme) ouders. Een verdere samenwerking met het bedrijfsleven en de arbeidsbemiddelingsdiensten (Actiris en VDAB) is aangewezen. Een project zoals het Gentse beroepenhuis kan inspirerend werken voor Brussel.

Brussel kent net als andere regio's een specifieke groep van moeilijke leerlingen voor wie voltijds onderwijs niet realistisch is door een accumulatie van problemen en dit gaat vaak ook gepaard met een gebrekkige taalkennis. Voor deze leerlingen zijn deeltijdse vorming, leercontract of deeltijds beroepsonderwijs een valabel alternatief. In Brussel wordt echter vastgesteld dat leercontracten geen succes zijn en dat het DBSO en de werkgever in vergelijking met Vlaanderen verder uit elkaar liggen. Dit thema van leren en werken moet zeker worden opgenomen in discussies met de bedrijfswereld en de institutionele partners (Actiris en VDAB).

2.5 De eerste graad SO en het Brussels curriculum

De Inspectie concludeerde in een evaluatie van het Brussels curriculum dat het experiment een matig bereik had, een gebrek aan coördinatie kende en tenslotte dat de mogelijkheden om de eerste graad anders in te vullen te bescheiden werden gebruikt.

Uit deze laatste conclusie blijkt dat de scholen te weinig weten over de huidige mogelijkheden.

Er moet daarom in eerste instantie meer en duidelijke communicatie komen over over welke innoverende mogelijkheden de school kan beschikken binnen de regelgeving.

De vraag of het Besluit van de Vlaamse regering met betrekking tot het Brussels curriculum moet verlengd en aangepast worden moet op relatief korte termijn worden beantwoord (het Besluit van de Vlaamse regering loopt eind dit schooljaar af). In elk geval is het noodzakelijk dat de scholen die in het project zijn gestapt zichzelf evalueren en dat er modellen worden aangereikt. Scholen verwachten in de toekomst meer pedagogisch-didactische ondersteuning.

Het verbreden van de eerste graad is in elk geval een must. Zo moet zoals reeds werd vermeld naast cognitieve aspecten ook technische en culturele inhouden meer aan bod komen maar moet ook de band met het basisonderwijs versterkt worden door meer integratie van vakken en minder focus op cognitieve prestaties. Het resultaat moet zijn dat een zachtere overgang mogelijk wordt tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs.

Een brede eerste graad kan in de toekomst een driejarige eerste graad overbodig maken. Intussen is de nood aan andere structuren zoals een driejarige eerste graad groot. Dit vermindert het belang van pedagogisch-didactische maatregelen niet. Voor scholen waar er nog een kritische massa Nederlandstalige leerlingen is zijn er voldoende mogelijkheden binnen de huidige structuren maar voor scholen met een haast homogeen anderstalige maar cognitief voldoende sterke populatie is een driejarige eerste graad zinvol. De taalachterstand is dus een criterium voor differentiatie. Een driejarige structuur moet echter een uitzondering blijven en niet de norm worden.

De verklaring op eer over de thuistaal en het getuigschrift basisonderwijs zijn geen bruikbare criteria om de Nederlandstaligheid te bepalen. De verklaringen op eer maken de voorrangsbep-

palingen voor Nederlandstaligen uit het GOK-decreet praktisch moeilijk werkbaar. Een overdrachtdossier (met taaltoetsen) beheerd door het onderwijs en een leerlingencompetentieportfolio beheerd door de leerling/ouders moeten relevante informatie leveren over de talige, cognitieve en sociale vaardigheden van de leerlingen en zijn een beter alternatief op de verklaringen op eer.

Voor de invulling van het eerste jaar van de driejarige structuur moet men denken aan vorm van brugjaar tussen het basisonderwijs en het secundair onderwijs waarbij methodieken uit het basisonderwijs worden gebruikt in het secundair om de overgang te verzachten. Het brugjaar mag niet louter worden ingevuld als een taalbad maar eerder als een "project CLIL⁸-Nederlands" met aandacht voor talige aspecten in elk zaakvak.

Op termijn moet het laatste jaar basisonderwijs en het eerste jaar secundair onderwijs worden beschouwd als onderdeel van één en dezelfde ruimte. Leerkrachten secundair moeten leren wat onderwijzen in het basisonderwijs inhoudt. Tevens moet het aantal contacturen per leerkracht in de eerste graad naar analogie van het basisonderwijs vergroot worden. De huidige situatie waarbij leerlingen in het eerste jaar van het secundair onderwijs worden geconfronteerd met een tiental vakleerkrachten zorgt ervoor dat er geen tijd is voor individuele leerkrachten om zich in te werken in de problematieken van individuele leerlingen. Op deze wijze worden taalproblemen te vaak doorverwezen naar de taalleerkracht.

Elke leerkracht van een zaakvak moet tevens aandacht besteden aan Nederlands.

Het lijkt voorbarig om nu reeds de structuren van de tweede en derde graad gedifferentieerd aan te bieden. Eerst moeten we werken aan een brede eerste graad en aan de professionaliteit van het lerarenkorps.

De B-stroom van de eerste graad moet uitsluitend gereserveerd worden voor (taalzwakke) cognitief zwakke leerlingen. De B-stroom mag geen vergaarbak worden voor cognitief sterke maar taalzwakke leerlingen.

⁸ Content Language Integrated Learning

3. (Beleids)aanbevelingen

1.	Talenbeleid
	<ul style="list-style-type: none">• Scholen in het basis- en secundair onderwijs werken in het kader van zorg en gelijke onderwijskansen een talenbeleid uit. Dit specifieke onderdeel vertrekt vanuit een duidelijke visie en koppelt daar een aantal operationele doelstellingen aan. De school evalueert het talenbeleid voortdurend en stuurt – indien nodig – bij. <i>Gevolgen voor het beleid O&V</i> De minister moet een initiatief nemen om deze verplichting afdwingbaar te maken⁹. <i>Gevolgen voor het toezicht</i> De onderwijsinspectie moet bij doorlichtingen nagaan of scholen hun verplichtingen naleven en hoe zij die opvolgen en realiseren. <i>Gevolgen voor de scholen, lerarenteams, klassenraden</i> De scholen moeten regelmatig hun talenbeleid bijwerken op het niveau van de klas, de school maar ook in hun contacten met de buurt en spenderen in het bijzonder aandacht aan taalvaardigheidsonderwijs, taalgericht vakonderwijs, het afstemmen van de leerlijnen in de diverse leerplannen en het afstemmen van het didactisch handelen op de problematiek in de klas.• Leerlingen zullen meermaals in hun traject van basisonderwijs tot en met 2de graad SO onderworpen worden aan een taaltoets. Dergelijke taaltoets wordt in ieder geval afgenomen bij intrede in de school, voor het einde van de basisschool en vóór het einde van de 1ste graad SO. Deze taaltoetsen hebben een diagnosticerende betekenis en worden niet gehanteerd op het vlak van studiesanctionering (bekomen getuigschrift). Ze kaderen in het zorgbeleid van de school en de intake in het secundair onderwijs. <i>Gevolgen voor het beleid O&V</i> De minister moet een initiatief nemen om deze verplichting afdwingbaar te maken. <i>Gevolgen voor de scholen</i> De resultaten van de leerlingen op de taaltoetsen moeten worden toegevoegd aan het leerlingendossier en besproken met de leerlingen en de ouders (o.m. met het oog op verwerking in eventueel portfolio). <i>Gevolgen voor de leerkracht en klassenraad</i> Leerkrachten zullen de resultaten op deze toetsen moeten opvolgen en een actieplan uitwerken. In het SO moeten de begeleidende klassenraden dit actieplan uitwerken. Leraren(teams) moeten door middel van toetsing de aanpak in de klas en op school afstemmen op de noden van de leerlingen, gericht op het bereiken van de eindtermen en vooropgestelde doelen van kwaliteitsonderwijs.

⁹ In deze voorstellen wordt herhaaldelijk verwezen naar “een initiatief”. Met deze term wordt verwezen naar tal van mogelijkheden – gaande van een decretaale ingreep t.e.m. een protocol tussen de scholen en de minister – zonder verdere explicitering. In een later stadium van operationalisering van de voorstellen zal duidelijk moeten worden welk initiatief best genomen wordt.

	<p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor de ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding¹⁰</i></p> <p>De ondersteuning en begeleiding moet vormings- en begeleidingsinitiatieven aanbieden, in de eerste plaats met betrekking tot het omgaan met toetsing en toetsgegevens binnen het onderwijsleerproces en anderzijds ook met betrekking tot de deskundigheidsbevordering van leerkrachten (competentieontwikkeling op het vlak van diagnosticeren, remediëren, evalueren). De ondersteuning en begeleiding moet een input leveren voor het ontwikkelen of standaardiseren van toetsen zodat bestaande toetsingsystemen compatibel worden.</p>
<p>2.</p>	<p>Schoolveranderingen</p>
	<p>De werkgroep stelt voor dat Brusselse scholen zich engageren om voor al hun leerlingen een overdrachtdossier bij te houden. Tevens worden scholen gestimuleerd om leerlingen te helpen bij de opbouw van een persoonlijk portfolio. Het overdragen van de informatie bij schoolverandering gebeurt in een warme overdracht of m.a.w. direct contact tussen de scholen en betreft de ouders in het proces.</p> <p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor het beleid O&V</i></p> <p>De minister moet een aangepast initiatief nemen om dit engagement afdwingbaar te maken en onderzoekt daarbij de beperkingen in het kader van de wet op de privacy.</p> <p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor het toezicht</i></p> <p>De onderwijsinspectie moet bij doorlichtingen nagaan of scholen dit engagement naleven en of hun aanpak kwalitatief voldoet aan de gestelde verwachtingen.</p> <p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding</i></p> <p>De in Brussel actieve ondersteuning en begeleiding moet een eenvoudig format van portfolio uitwerken en zal een overleg organiseren met het oog op een eenvormig model van overdrachtdossier.</p> <p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor het Vlaams Onderwijs</i></p> <p>De werkgroep stelt voor om dit voorstel niet te beperken tot BHG, maar uit te breiden tot alle scholen.</p>
<p>3.</p>	<p>Leerlingenevaluatie</p>
	<p>Scholengemeenschappen (zowel BaO als SO) nemen initiatieven om leerkrachten meer competent te maken op het vlak van leerlingenevaluatie.</p> <p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor de scholen</i></p> <p>De scholen moeten hun schoolbeleidsplan aanpassen en nemen er een uitgewerkte visie op evaluatie in op waarbij evaluatie als onderdeel van het leerproces wordt benaderd. De scholen moeten intern éénduidige criteria opstellen voor de evaluatie van leerlingen.</p> <p style="text-align: center;"><i>Gevolgen voor de leerkracht</i></p> <p>De leerkrachten moeten hun evaluatiepraktijk afstemmen op het schoolbeleidsplan.</p>

¹⁰ Ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding: De ondersteunende diensten zullen in Brussel een rol toebedeeld krijgen op het vlak van ondersteuning, begeleiding, vorming en/of ontwikkeling van materiaal of instrumentarium maar de feitelijke organisatievorm van de ondersteuningsstructuur komt aan bod in hoofdstuk 5. Begeleiding en ondersteuning van scholen.

Gevolgen voor ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding

De ondersteuning en begeleiding moeten ondermeer vormings- en begeleidingsinitiatieven aanbieden met betrekking tot het beter integreren van de leerlingenevaluatie in het leerproces.

4. Outputbeleid

De scholen en scholengemeenschappen moeten in het kader van een kwaliteitszorgsysteem **outputgegevens systematisch bijhouden, analyseren** en hun **beleid erop afstemmen**.

Gevolgen voor het beleid O&V

De minister moet een initiatief nemen waardoor dit voorstel afdwingbaar is. De overheid moet voorzien in een informatierijke omgeving voor de scholen.

Gevolgen voor het toezicht

De onderwijsinspectie moet de outputgegevens hanteren bij het voorbereiden van haar doorlichtingen vanaf 2008-2009 (binnen de context van nieuw concept van gedifferentieerd doorlichten).

Gevolgen voor de ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding

De ondersteuning en begeleiding moeten de begeleiding van de scholen waarborgen bij het verzamelen en analyseren van outputdata. Ze moet ook instaan voor het aanbieden van vorming aan de met het outputbeleid belaste personeelsleden per school.

5. Frans en de instructietaal

- De verplichtingen m.b.t. het aantal lestijden Frans worden opgeheven. De Vlaamse regering zal een regeling vastleggen die **differentiatie op het gebied van het aantal lesuren onderwijs in de instructietaal en in de 2de taal** toelaat. Dit laat toe om voor Nederlandstalige leerlingen het aantal uren Frans te behouden en voor anderstalige leerlingen meer Nederlands aan te bieden.
- De onderwijsverstrekkers verfijnen de leerplannen Frans door toevoeging van een '**werkplan Brussel**' dat leerkrachten wapent om optimaal te differentiëren. Het werkplan biedt een invulling voor de in vergelijking met Vlaanderen extra uren Frans en ook voor de eventueel vervangende ingerichte uren Nederlands voor niet-Nederlandstalige leerlingen. Het werkplan bewaakt eveneens de geïntegreerde benadering van taal- en andere vakken/leergebieden.

Gevolgen voor het beleid O&V

Juridische knelpunten moeten onderzocht worden en een voorstel moet worden uitgewerkt om een andere regeling mogelijk te maken.

Gevolgen voor de ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding

De ondersteunende diensten moeten een rol krijgen op het vlak van ondersteuning en begeleiding met betrekking tot de invulling van een gedifferentieerde aanpak in Brussel.

6. De aansluiting van het secundair onderwijs bij het basisonderwijs¹¹

De **basisscholen versterken de adviesverstrekking m.b.t. de overgang naar het secundair onderwijs** i.e. reglementair vastgelegd. Dit advies geeft een antwoord op de volgende vragen:

- Is de leerling voldoende taalbekwaam om in te stromen in 1A?
- Heeft de leerling nog te kampen met een 'ernstige taalachterstand' zodat de instap in de 3-jarige eerste graad van het Brussels curriculum moet overwogen worden door de toelatingsklassenraad van het eerste jaar SO?
- Wat is de thuistaal van de leerling?

Het advies moet uitsluitend geven over de thuistaal van de leerling in het kader van het inschrijvingsrecht en in het bijzonder het voorrangrecht voor Nederlandstalige leerlingen. Aldus verdwijnt de huidige verklaring op eer.

Gevolgen voor het beleid O&V.

De overheid moet de regelgeving aanpassen m.b.t. de bevoegdheden van de klassenraad BaO en SO.

Gevolgen voor de scholen.

Basisscholen moeten in het kader van zorg voldoende pertinente informatie verstrekken in de vorm van een advies en dit ten behoeve van secundaire scholen. Secundaire scholen moeten de werking van klassenraden versterken.

7. De eerste graad secundair onderwijs

- Alle scholen vullen hun eerste graad in als een "**brede**" eerste graad. Deze brede eerste graad versterkt de band met het basisonderwijs en hergroepeert de verschillende vakken (zowel basisvorming als keuzevakken, basisopties, beroepenvelden) tot een beperkt aantal ruimere leergebieden. De brede eerste graad heeft aandacht voor culturele en technische inhouden naast cognitieve inhouden en heeft als finaliteit om een zachtere overgang te bewerkstelligen tussen het basis- en het secundair onderwijs. De brede eerste graad speelt eveneens een belangrijke rol in het oriënterings- en doorstromingsproces van de leerlingen tussen de eerste graad en de twee graad van het secundair onderwijs.
- In dit kader blijven de twee varianten van het **Brussels curriculum** van kracht. De scholengemeenschappen overleggen over een meer (gespreid) aanbod van de 3-jarige eerste graad. Leerlingen met een te grote taalachterstand kunnen in de loop van het 1° jaar, uiterlijk bij de overgang van het 1° naar het 2° jaar doorverwezen worden de 3-jarige eerste graad. De scholen bouwen de B-stroom in de eerste graad uitsluitend uit als een aanbod voor (taalzwakke) leerlingen met beperkte leermogelijkheden. Basisscholen spelen een actieve rol in het Brussels curriculum (zie punt 6) en informeren en adviseren de secundaire school met betrekking tot de zorg- en taalbehoeften van de leerlingen en de toeleiding naar het secundair onderwijs.

¹¹ Voorstellen betreffende het taalbeleid, het overdrachtdossier en de brede eerste graad hebben eveneens betrekking op de aansluiting BaO – SO.

Gevolgen voor het beleid O&V

De minister moet een initiatief nemen om de regelgeving aan te passen zodat het Brussels curriculum wordt bestendigd en de 3-jarige eerste graad gemakkelijker toegankelijk wordt.

Gevolgen voor de ontwikkeling, ondersteuning en begeleiding

De diensten moeten vorming en begeleiding aanbieden om leerkrachten secundair onderwijs vertrouwd te maken met didactische concepten en methodes van het basisonderwijs.

Gevolgen voor de scholen

De scholen met een aanbod Brussels curriculum moeten een actieve communicatie waarborgen naar andere basis- en secundaire scholen over de mogelijkheden van dit Brussels curriculum.

8. Het onderwijsaanbod secundair onderwijs

De vertegenwoordigers van het Brussels secundair onderwijs werken in het najaar 2007 een "**masterplan onderwijsaanbod**" uit. Dit ontwerp van masterplan is gericht op bijsturing van het aanbod t.a.v. wezenlijke leemtes. De socio-economische actoren en verantwoordelijke overheden worden bij de voorbereiding ervan betrokken. Het ontwerp is een meerjarenplan bevat ook duidelijke prioriteiten: de voorgestelde aanpassingen inzake aanbod worden binnen een realistisch tijdsschema (voorstel: 5 jaar) geplaatst, waarbij de meest noodzakelijke aanpassingen al moeten kunnen ingaan op 01/09/2008. Bij de formulering van voorstellen in het masterplan op middellange termijn nemen de vertegenwoordigers van Brussels secundair onderwijs het concept "schoolcampus"¹² in overweging en stellen zij in ieder geval een voldoende schaalgrootte en stuurkracht voorop.

Gevolgen voor het beleid O & V

De minister moet een initiatief nemen waardoor een logge programmatieprocedure wordt vervangen door een snelle procedure. Een beslissing over nieuwe (noodzakelijk geachte) programmaties – op basis van het masterplan – wordt gewaarborgd voor de kerstvakantie.

De overheid moet een meerjarenbegroting voorleggen met het oog op de realisatie (binnen een aanvaardbaar korte tijd) van het masterplan.

Gevolgen voor de scholen (Inrichtende machten)

De scholen moeten zich engageren waar nodig om het masterplan onderwijsaanbod efficiënt uit te voeren.

Gevolgen voor het beleid VGC

VGC moet het voorgestelde overleg opstarten en coördineren.

¹² Een schoolcampus is een complex van onderwijsvoorzieningen binnen een ruimtelijk beperkte omschrijving. Binnen een schoolcampus zijn alle onderwijsvormen gewaarborgd en is er eenheid van leiding en visie.

Hoofdstuk 5. Begeleiding en ondersteuning van scholen

1. Inleiding

De onderstaande tekst is het resultaat van de vier werkgroepvergaderingen rond het thema 'begeleiding en ondersteuning'. De werkgroep was samengesteld uit verschillende betrokken actoren uit het Brusselse onderwijsveld: afgevaardigden van de scholen, netten, pedagogische begeleidingsdiensten, onderwijspartners, CLB's, studentenvereniging, administratie en vertegenwoordigers van het beleid van de Vlaamse Gemeenschap en van de Vlaamse Gemeenschapscommissie, inspectie en lerarenopleidingen.

De eerste werkgroepvergadering vertrok van een aantal stellingen over drie thema's: 'begeleidings- en ondersteuningsinitiatieven', 'lerarenopleiding' en 'scholen en hun omgeving'¹³. In de volgende twee vergaderingen werden deze inhouds verder besproken. Op basis van de discussie maakte het secretariaat van de werkgroep een ontwerp van de tekst die de besproken hoofdlijnen en aanbevelingen bevat. Op basis van de reacties van de werkgroepleden is de tekst herwerkt. Tijdens de vierde en laatste vergadering werkte de werkgroep deze tekst af tot wat nu voorligt. Inhoudelijk wordt heel wat aangegeven in deze nota. Verschillende punten vergen nog verdere concretisering.

De onderwerpen en aanbevelingen gaan uit van de Brusselse realiteit. Sommige zijn ook van toepassing op heel Vlaanderen. In de praktijk is het niet eenvoudig om deze twee van elkaar te onderscheiden. Zowel tijdens de vergaderingen van de werkgroep als in deze tekst bleef de focus op Brussel gericht.

2. Behandelde thema's

2.1 Begeleidings- en ondersteuningsinitiatieven

2.1.1 De school en het schoolbestuur/inrichtende macht

2.1.1.1 De school¹⁴ staat centraal

De school staat centraal en is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en van een goed beleid in de school.

De begeleiding en ondersteuning¹⁵ staan ten dienste van het schoolteam, met het oog op het leren van het kind.

De begeleiding en ondersteuning houden rekening met de verscheidenheid van scholen (schoolspecifiek, netspecifiek, omgevingspecifiek, Brusselspecifiek).

2.1.1.2 De school heeft recht op begeleiding en ondersteuning

¹³ Bij deze laatste twee onderwerpen gaat het enkel over de band met de begeleiding en ondersteuning.

¹⁴ School en schoolbestuur of inrichtende macht zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wanneer er in deze tekst over de school wordt gesproken, impliceert dit ook het schoolbestuur/inrichtende macht.

¹⁵ Wanneer er in deze tekst sprake is van begeleiding/begeleiders, wordt de netgebonden pedagogische begeleiding bedoeld. Met ondersteuning/ondersteuners worden de netoverschrijdende Brusselse onderwijspartners bedoeld: Taalvaart, Bits², VBB, Schoolopbouwwerk, Nascholingscentrum, Leermiddelencentrum en BROSO.

Elke school¹⁶ in Brussel heeft, gelet op de specifieke situatie, recht op begeleiding en ondersteuning.

Deze begeleiding en ondersteuning moeten echter continu en specifiek zijn. Continu, want er moet altijd begeleiding en ondersteuning zijn en specifiek, want de begeleiding en ondersteuning moeten gericht zijn op de Brusselse situatie.

2.1.1.3 De school is autonoom

De school is autonoom verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en dus voor de interne kwaliteitszorg. Scholen blijven vrij om gebruik te maken van het begeleidings- en ondersteuningsaanbod en om hulp- of zorgvragen te formuleren. De school kiest zelf aan wie zij de vraag stelt, hetzij aan de netgebonden pedagogische begeleiding, hetzij aan het ondersteuningscentrum/expertisecentrum (zie 2.1.5).

De pedagogische begeleiders en de ondersteuners werken vraaggericht binnen de globale context van de school.

Samen met de school maken de begeleiders en de ondersteuners een gemeenschappelijke analyse van de vraag uitgaande van de verschillende deskundigheden. De vraag van de school blijft centraal.

De analyse van de vraag resulteert in het formuleren van een gecoördineerd antwoord zowel wat inhoud als wat aanpak betreft en dit op de verschillende niveaus binnen de school (leerlingen, klas, school, scholengemeenschap/scholengroep).

Een antwoord of traject kan diverse aspecten omvatten waarbij een beroep wordt gedaan op de verschillende expertises: de expertise van de begeleiders, de ondersteuners, de school, de lerarenopleiding, de CLB's en eventuele andere partners.

2.1.1.4 Beleidsvoerend vermogen

De Brusselse situatie vereist dat het beleidsvoerend vermogen van de scholen versterkt wordt¹⁷. Zo kan de school op een kwaliteitsvolle manier autonoom een hulpvraag stellen vanuit evaluatie en zelfreflectie. De begeleiders en de ondersteuners kunnen hierbij een rol spelen.

Doordat het beleidsvoerend vermogen van Brusselse scholen meer onder druk staat, is er ook een grotere behoefte aan het systematisch bekijken en analyseren ervan. De school speelt hierin de eerste rol, eventueel in samenwerking met de pedagogische begeleiding.

Een sterk leiderschap is nodig om alle ondersteuning en begeleiding op te volgen en om het ontwikkelde instrumentarium¹⁸ efficiënt te gebruiken.

De eerste partner van de scholen om hun beleidsvoerend vermogen te versterken is de pedagogische begeleiding. Zij werkt samen met andere partners om efficiënt te werken aan het beleidsvoerend vermogen van de school.

2.1.1.5 De schoolbesturen/inrichtende machten

¹⁶ Ook de scholen die buitengewoon onderwijs aanbieden.

¹⁷ O.a. omdat de scholen zich in een meer uitdagende omgeving bevinden waar typisch Brusselse en algemeen grootstedelijke factoren spelen; Door de grote diversiteit aan ondersteuning en activiteiten, komt de doelgerichtheid sneller in gevaar; Het ontbreekt de scholen vaak aan ruimte, tijd en middelen om leraren klasvrij te maken voor het overleg dat nodig is binnen de ondersteuning; Het verloop van leraren en directies is groter in Brussel.

¹⁸ Zie verder onder 'geïntegreerd concept van ondersteuning'

De schoolbesturen/inrichtende machten hebben de verantwoordelijkheid om een goed beleid in de school mogelijk te maken.

Schoolbesturen/inrichtende machten kunnen begeleid en ondersteund worden, zodat zij hun rol ten aanzien van de scholen ten volle kunnen opnemen.

2.1.2 De pedagogische begeleiding

De pedagogische begeleiding is de eerste partner van de scholen. Vanuit dat partnerschap begeleidt zij de school in het realiseren van haar beleidskracht en het waarborgen van de kwaliteit en bewaakt zij de coördinatie van de ondersteunings- en begeleidingstrajecten.

De pedagogische begeleidingsdiensten moeten daarom versterkt worden wat betreft omkadering.

Bovendien is er een behoefte aan taakspecialisatie. Het is belangrijk dat de pedagogische begeleidingsdiensten zich afstemmen op de Brusselse situatie met al haar uitdagingen. Dit vraagt uiteraard de nodige kennis van de Brusselse specificiteit.

2.1.3 De Brusselse onderwijspartners

De ondersteuners gaan op in één werking om de efficiëntie, effectiviteit en de kwaliteit van hun verschillende werkingen te optimaliseren.

Binnen deze eengemaakte werking is er een duidelijke integratie van de huidige aanwezige expertise (taalbeleid, omgaan met diversiteit en differentiatie, ouderbetrokkenheid, stimuleren van Nederlands buiten de school(m)uren,...). Het onderwijs is evenwel een dynamisch gegeven. Inhouden, aanpak en ondersteuning evolueren mee.

2.1.4 Een geïntegreerd concept van ondersteuning

De begeleiders en de (eengemaakte) ondersteuners werken samen binnen een geïntegreerd concept van ondersteuning. Dit geïntegreerde concept omvat het hele proces vanaf de hulpvraag door de school tot de implementatie in de school.

De geïntegreerde ondersteuning moet zich duidelijk en transparant profileren naar het werkveld.

Binnen het geïntegreerde ondersteuningsconcept wordt een systematische monitoring ingebouwd om de effectiviteit ervan te evalueren en de werking continu af te stemmen op de Brusselse behoeften.

Om de begeleiders en ondersteuners in staat te stellen een gemeenschappelijke analyse uit te voeren die leidt tot één traject, is de ontwikkeling van een instrumentarium onmisbaar.

De geïntegreerde ondersteuning moet inhoudelijk doorlopen van het basisonderwijs naar het secundair onderwijs.

Het bewaken van het totale proces gebeurt samen met de school. De school blijft verantwoordelijk voor de resultaten van de ondersteuning. De ondersteuners en begeleiders zijn verantwoordelijk voor de kwaliteit van het traject.

De begeleiders en ondersteuners kunnen hun deskundigheid onder bepaalde voorwaarden ten dienste stellen van de school en van derden, o.a. de lerarenopleiding en de schoolomgeving.

2.1.5 Ondersteuningscentrum/expertisecentrum

Om het geïntegreerde concept te kunnen realiseren moet er een ondersteuningscentrum/expertisecentrum¹⁹ worden opgericht.

Er wordt een model ontwikkeld met duidelijke afspraken, rekening houdend met de verantwoordelijkheid van elk van de actoren.

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen het bestuurlijke luik, het studie- en ontwikkelingsluik en het implementatieluik.

Er is een longitudinale werking van in het basisonderwijs naar het secundair onderwijs nodig op korte termijn.

2.1.6 De relatie met de administratie

Tussen het ondersteuningscentrum/expertisecentrum en de onderwijsadministratie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie is een inhoudelijke band nodig.

Een wisselwerking tussen de administratie en het ondersteuningscentrum/ expertisecentrum is essentieel.

Via de onderwijsadministratie stroomt expertise door naar de andere beleidsdomeinen.

2.2 Lerarenopleiding

2.2.1 Brussels regionaal overlegplatform

Het is belangrijk om voor Brussel een regionaal netoverschrijdend overlegplatform te organiseren waar alle Nederlandstalige lerarenopleidingen uit Brussel, de begeleiders en de ondersteuners inhoudelijk in participeren. De docenten dienen zeker betrokken te worden bij de werking van het overlegplatform.

Binnen dit platform kunnen de verschillende partners kennis en deskundigheid uitwisselen én er gebruik van maken in hun werking, knelpunten bespreken, gezamenlijke initiatieven nemen,...

De expertise die binnen dit Brussels platform ontwikkeld en verzameld wordt, moet ook doorgegeven worden aan expertisenetwerken van lerarenopleidingen in Vlaanderen.

2.2.2 Brussels aanbod

De Brusselse lerarenopleidingen hebben een verantwoordelijkheid bij de opleiding en (verdere) professionalisering van leraren op het vlak van specifieke Brusselse thema's en moeten hiertoe een voldoende aanbod creëren.

Scholen, de begeleiding en de ondersteuning moeten een rol spelen in het leiden van de leraren naar het aanbod van Brusselse nascholing (voor leraren).

De Brusselse lerarenopleidingen moeten stagiairs voldoende stageaanbod aanreiken zodat zij het Brusselse werkveld leren kennen als een uitdagende beroepssituatie. De begeleiders en ondersteuners kunnen een rol spelen bij de opvang van stagiairs in de school.

¹⁹ Voorlopig hanteren we de beide gebruikte termen in afwachting van een definitieve keuze.

2.2.3 Mentoren

Mentorschap is een goede hefboom voor stagiairs en beginnende leraren om de link te maken tussen de opleiding en de dagelijkse klaspraktijk.

De complexiteit van de Brusselse situatie vraagt om een sterker uitgebouwd mentorschap.

Mentorschap voor beginnende leraren moet rekening houden met hun kennis, vaardigheden, ervaring en vooropleiding.

Op schoolniveau wordt er samengewerkt met de aanwezige begeleiders en ondersteuners.

2.2.4 Tutoring

Tutoring levert onder bepaalde voorwaarden een bijdrage aan de ondersteuning van leerlingen en kan gebeuren in samenwerking met de lokale school en de daar aanwezige ondersteuning en begeleiding.

De tutor werkt binnen een vooraf bepaald kader en mag/kan de taak van de school niet overnemen.

Tutoring levert een zinvolle bijdrage in de kennis- en ervaringverwerving van de student en de leerling en kan ook ten goede komen van de school.

2.3 School en omgeving

2.3.1 Scholen in een grootstedelijke en lokale context

Scholen zijn een onderdeel van de grootstedelijke en lokale context. De school kan een rol spelen in het sociale weefsel van haar omgeving.

Leraren moeten aangemoedigd en ondersteund worden om de gemeente, de buurt en het thuismilieu van hun leerlingen te leren kennen. Het ondersteuningscentrum/expertisecentrum speelt hierbij een rol.

Het openstellen van de infrastructuur kan een aanleiding zijn om de contacten met de buurt uit te bouwen en de kinderen extra mogelijkheden aan te bieden.

2.3.2 Kennis Nederlands bij ouders

Een minimale kennis van het Nederlands bij anderstalige ouders en een openheid voor de Nederlandstalige taalgemeenschap moeten gestimuleerd worden met het oog op het leren van de kinderen.

Organisaties die zich richten op het verhogen van de kennis van het Nederlands bij ouders en/of op het stimuleren van de openheid van ouders naar de Nederlandstalige gemeenschap, moeten een beroep kunnen doen op het ondersteuningscentrum/expertisecentrum.

2.3.3 Initiatieven buiten de school(m)uren

De expertise vanuit onderwijs kan gebruikt worden binnen de initiatieven buiten de school(m)uren²⁰.

Om een kwaliteitsvolle talige benadering van de kinderen van het Nederlandstalig onderwijs buiten de school(m)uren te organiseren, moet het opgestarte initiatief van taalondersteuning²¹ verder uitgebouwd worden.

Vanuit het ondersteuningscentrum/expertisecentrum is het belangrijk om te zorgen voor samenwerking en continuïteit tussen de schoolse, voorschoolse en buitenschoolse sector op het vlak van taalstimulering.

De onderwijsadministratie van de VGC zorgt voor de band tussen onderwijs en de andere sectoren.

2.3.4 Een brede school

Een brede school kan het netwerk in en rondom de school versterken in het belang van een krachtige leer- en leefomgeving voor alle kinderen.

Een Brussels Bredeschoolmodel moet de basisfilosofie van de Brede School²² én de eigenheid van de Brusselse situatie integreren. Het ondersteuningscentrum/expertisecentrum kan hierbij elementen aanbrengen.

²⁰ Binnen de culturele sector, jeugdsector, welzijnssector, voorschoolse sector, buitenschoolse opvang,... groeit het bewustzijn dat een talige benadering van deze doelgroep belangrijk is.

²¹ Zie VGC-visietekst "Nederlands als omgangstaal"

²² Zie visietekst Vlaanderen.

3. (Beleids)aanbevelingen

Deze (beleids)aanbevelingen kunnen niet los van de bovenstaande tekst worden gelezen. De situering en de uitgangspunten in de tekst zijn essentieel om de aanbevelingen correct te plaatsen.

1.	Begeleidings- en ondersteuningsinitiatieven
	<ul style="list-style-type: none">• De middelen voor de ondersteuners in Brussel blijven minimaal behouden. (zie 2.1.1.2)• De Brusselse ondersteuners gaan op in één werking. (zie 2.1.3)• De pedagogische begeleiding wordt versterkt op vlak van omkadering. (zie 2.1.2)• De pedagogische begeleiding specialiseert zich meer voor haar taak binnen Brussel. (zie 2.1.2)• De mogelijkheid wordt gecreëerd om schoolbesturen/inrichtende machten te ondersteunen. (2.1.1.5)• Scholen worden begeleid en ondersteund vanuit een geïntegreerd concept. (zie 2.1.4)• Een ondersteuningscentrum/expertisecentrum wordt opgericht. (zie 2.1.5)• Tussen het ondersteuningscentrum/expertisecentrum en de onderwijsadministratie van de Vlaamse Gemeenschapscommissie is er een inhoudelijke band. (zie 2.1.6) <p>De discussie omtrent de doelstellingen en de uitwerking van de structuur van het ondersteuningscentrum/expertisecentrum moet later en elders verder worden gevoerd.</p>
2.	Lerarenopleiding
	<ul style="list-style-type: none">• Er wordt een regionaal netoverschrijdend platform tussen alle Nederlandstalige lerarenopleidingen in Brussel opgericht. (zie 2.2.1)• Het mentorschap en tutoring worden sterker uitgebouwd. (zie 2.2.3 en 2.2.4)• De lerarenopleiding bouwt een aanbod van opleiding en (verdere) professionalisering uit dat voldoende rekening houdt met de specifieke Brusselse situatie. (zie 2.2.2)
3.	School en omgeving
	<ul style="list-style-type: none">• Het project van taalondersteuning buiten de school(m)uren wordt uitgebreid. (zie 2.3.3)• Er wordt een Brussels Bredeschoolmodel ontwikkeld. (zie 2.3.4)